

Prehod iz 15. v 16.st.

Spremembe:

področje ustroja družbe (družbena elita – ima pisano kulturo, preko katere spoznamo tudi nižje sloje).

Prične se formirati srednjeveška država. Vzpostavi se novo razmerje med vladarjem in plemstvom. Sloji spremstva se med seboj povežejo v deželne stanove in se postavijo nasproti deželnim vladarjem.

Slovenski prostor (40 000 km², Zgornja Štajerska, Zgornja Koroška) razdeljen v debele, ki se od ___?___ poimenujejo kot slovenske dežele – znotraj posameznih debel pa se plemstvo oblikuje v deželne stanove, ki svojemu vladarju nudi nasvet in pomoč, ta pa jim v zameno nudi varnost. Ta medsebojni odnos se tudi zapiše. Privilegiji posameznih plemstev se sedaj združijo, zberejo v knjigo → deželni ročin. Ti privilegiji govorijo o pravicah plemstva in njegovega odnosa do vladarjev. Od sedaj so bili privilegiji ob vsakokratni izvolitvi potrjeni.

Deželna poklonitev – poklonitev novemu vladarju, obljuba zvestobe in pokorščine v zameno za varstvo

Deželne privilegije imenujemo tudi deželna ustava.

Do sprememb v spreminjanju odnosa med plemstvom in vladarjem prihaja zaradi

sprememb v gospodarstvu

spremembe na vojaškem področju

Spremembe v vojski

Od začetka 15.st.dalje se uveljavlja nov način vojskovanja in nova orožja (strelno orožje na smodnik). Konjenica (izključno plemiška) se umika na račun pešadije → s pehoto vstopa v vojsko vedno več ljudi neplemenitega rodu. Razvijajo se nove taktike boja. Z vstopom plebejcev se razvije tudi najemniška vojska. Številčnost vojske se poveča, vojne postajajo razsežnejše in grozovitejše → manj je usmiljenja. Za zgodnji novi vek je značilno, da višji sloji prezirajo podeželane. Najemniki (podeželani) pa so tudi med seboj kruti.

Razvijajo se različni regionalni načini vojskovanja, ki ga nato prevzemajo tudi drugi (švicarski, nemški, Španci...).

Te oblike vojskovanja (zaradi smodnika se oklep odvrže – vojak je lažji) zahtevajo denar. Fevdalec (ki je po osnovni biti vojak) postane vladarju odveč. Imel je zemljo s katero se je oboroževal in ni dila obdavčena. Ker pa vladar ne rabi več konjenice temveč denar za najemnike, namesto vojaške udeležbe od plemiča zahteva denar.

Zato se stanovi povežejo v korporacijo. Začnejo se pogajati (prej se je pogajal če je vladar hotel iz obrambe vojske (ni več samo obramba lastnega teritorija) želel napasti drug teritorij). Ta pogajanja obravnavajo probleme financ, sodstva in vojske. Deželni stanovi postanejo stalna oblika organiziranega plemstva. Vojaška pogajanja se vedno pričenjajo v zgodnji pomladi (v srednjem veku je bila zgodaj spomladi vojska sklicana na pregled). Začne se sklicevanje deželnih zborov, ki jih skliče vladar in se z njimi prične pogajati o finančnih, sodstvu in vojski – tri sporne zadeve. Vladar na zборе navadno pošlje svoje predstavnike ali pa v deželi pooblasti nekoga za komisarja.

Znotraj prostora v posamezni deželi pa ima vladar tudi svoje ozemlje. To upravlja po svojih pooblaščenih – vicedomih. Vladarjev pooblaščenec v zboru je navadno vicedom.

Tudi dežela zbere svoje deželne upravne organe, da jih skliče. Zbere tudi nekoga svojega vrhovnega predstavnika (deželni glavar), ki nastopa proti deželnim knezom. Deželni glavar v posamezni deželi je izvoljen, hkrati pa je izvolitev dana v potrditev deželnemu knezu. Deželni glavar je dualistična figura, v kateri sta združeni zaupanje deželnih stanov in deželnega kneza.

Sprva so deželni stanovi sklicani enkrat letno. Na njih vladar od plemstva zahteva določeno vsoto denarja namesto njihove udeležbe v vojni. Vladar predstavi svoje zahteve po denarju z vzroki zakaj denar potrebuje. Deželni stanovi pa povedo zakaj denarja ne morejo dati. Deželni zbor se konča z deželno privolitvijo.

Ker mora plemstvo dobiti denar, se prične vzpostavljati davčni sistem. Deželne privolitve so imenovane tudi kot izredni davki. Plemiči so drugače davka prosti. Vsakoletni izredni davki sčasoma postanejo redni.

Srednji vek: Za določen kos zemlje je plemič dolžan s seboj pripeljati določeno število vojakov (konjenikov). Velikost posestva je odločala o številu vojakov.

Novi vek: Na vsakih 200 funtov premoženja je moral fevdalec dati konjenika in dva pešaka. To premoženje je izviralo samo iz zemlje. Ostali dohodki pa v obdavčitev niso bili vključeni. Kasneje je s tem povezana tudi preformacija od plemiča do gospoda (opuščanje vojaške službe).

Ocenitev premoženja je vladar sprva pustil fevdalcem samim. Temu premoženju se je reklo imenje (imenska renta je tisti denar, katerega je moral dati fevdalec po vsakoletnem deželnem zboru).

Fevdalec svojo osebno udeležbo nadomešča z denarjem. Vendar so vsa oficirska mesta v vojski še vedno namenjena plemstvu.

Sedaj pa v vojsko kot najemniki nastopajo tudi fevdalci in zasedajo oficirske položaje.

Če se je vojne izven teritorija udeležil vladar sam, so se mu morali priključiti tudi plemiči.

V zvezi s tem se prične razvijati tudi uprava na ravni dežel. Vsakoletni zbor (kasneje večkrat letno) deželnih stanov na deželni ravni. Državni /meddržavni zdori na ravni dežel _ogro_enost cesarstva, ofenzivna vojna.

Cesar v nemškem cesarstvu je bil vedno izvoljen s strani sedmih volilnih knezov (3 škofje, češki kralj, Brandenburški in Saški knez...).

De_elni stanovi so oblikovani v štiri skupine:

Najstarejši organ na nivoju cesarstva je dr_avni zbor. Sprva so ga sestavljali le knezi. Zgodovina dr_avnega zbora sega v 12.st. Sprva kot posvetovalno telo, ki daje cesarju nasvet in pomoč. Konec 15.st.se konstituirajo. V drugi polovici 15.st. se dr_avnega zbora začnejo udeleževati grofje in drugi gospodje – predstavniki grofovskih in dr_avnih mest.

V času cesarja Maksimiljana I. (1490-1528) prihaja do velikih upravnih (administrativnih) reform. Maksimiljan v sebi uteleša staro in novo – je zadnji vitez in prvi gospod (lands knecht). Njegov cilj je bil osvojiti in podrediti si Italijo.

Pride do reform na upravnem nivoju, institucionalizira se dr_avni zbor.

Od 1498 Ta dr_avni zbor sestavljajo tri kurje (kolegiji) v katerih se odločajo in posvetujejo glavne stvari:

kurja volilnih knezov

kurja knezov, prelatov, grofov, gospodov

kurja dr_avnih mest

Glasujejo o posameznih zadevah kot posamezniki in kot kurja skupaj.

Kurja volilnih knezov

Sestavlja jo sedem knezov (nadškof iz Mainza, Kölna, Trierja, Falški grof, Brandenburški in Saški knez ter Češki kralj- mirujoči glas). Vodi jo kancler (navadno nadškof iz Mainsa). Nemško cesarstvo je volilno cesarstvo in ne dedno (Habsbur_ani imajo krono od Friderika III do 1740, nato jo za nekaj časa izgubijo, nato pa jo ponovno dobijo Lotarsko-Habsbur_ani).

Druga kurja

Dr_avnokne_ji svet – sestavljen iz cerkvenih in posvetnih plemstev kot tudi pokne_enih prelatov ter nepokne_enih prelatov. K tem glasovom so bili tudi glasovi grofov in gospodov. To so virilni glasovi (glas, ki ti pripada po rodu). Vodilno mesto v de_elnokne_jem svetu je imela Avstrija (ima en glas kot virilni zaradi svoje upravne funkcije). Dr_avnokne_ji svet je imel 94 verilnih glasov in še šest po kurijah.

Tretja kurja

Sestavljajo jo poreska mesta (14 predstavnikov) in Švabska mesta (36?/7 predstavnikov).

Dr_avni zbor je bil vedno odprt s branjem dr_avne resolucije. O njej so razpravljali posamezni kolegiji. Na podlagi svetov teh kolegijev je cesarska administracija napisala zaključke, ki jih je moral dr_avni zbor potrditi (potrebno je bilo soglasje vseh treh stanov). Pogajanja dr_avnega zbora trajajo povprečno 2, 3, 4 mesece.

Dr_avni zbor sodeluje pri odločitvah o vojni, dr_avnih davkih in zakonih. Pristojnosti dr_avnega zbora pa niso bile natančno določene. Zaradi tega je prihajalo do zavlačevanj (medsebojna odvisnost cesar – stanovi). Cesar pa v vojaških zadevah ne popušča, je vrhovni poveljnik vojske.

Proti koncu srednjega veka se je razvila pravica soodločanja, kar je slabilo cesarjevo moč. Zaradi nedorečenosti cesarske prestolnice (ta niso mogli določiti) je bil administrativni aparat neučinkovit in razdrobljen.

Zasedanj dr_avnega zbora so se v izrednih primerih (od_elji dr_avnega zbora ali kneza npr. turški pritiski) udeleževali odposlanstva iz dednih avstrijskih de_el. Cesarstvo je volilno, habsbur_ani pa imajo svojo posest (nizozemsko avstrijske de_ele(?) – dedne de_ele). Ta odposlanstva niso sestavni del de_elnih zborov.

Zlasti vojaški spopadi so cesarja Maksimiljana prisilili, da pomoč poišče pri stanovih. Leta 1495 vladar zahteva sredstva, ki prese_ejo obveznosti za obrambo. V Wormsu stanovi zahtevajo reformo v dr_avi in soudele_bo pri vladanju in odločitvah. To naj bi omogočil nov organ – regiment. To naj bi bil skupen organ cesarja in stanov in bi jim omogočil soodločanje.

Pride do upravne reforme, ki naj bi v soodločanje vključila dr_avne stanove . To bi po eni strani oslabilo cesarja, hkrati pa bi to pomenilo centralizacijo (organ odgovoren za celotno cesarstvo). Prišlo je do kompromisne rešitve. 1495 je bil v cesarstvu razglašen večni de_elni mir (pride do samovolje, nasilja, roparstva, vojn...) – ta mir je prepovedal „fajde“ (po_iganje). Zato ustanovijo de_elno komorno sodišče (namesto regimenta). Tako na dr_avni ravni pride do sodnega organa, ki razsodi med spori.

Druga polovica 15.st. je zadnje obdobje najhujših vojn za Evropo in slovensko področje. Razglasitev večnega de_elnega miru je pomenila uvajanje moderne zakonodaje. Za vzdr_evanje komornega sodišča so razpisali poseben davek. Tako obdavčenje je zahtevalo določitev koliko bo katera dr_ava plačala. Švicarji se plačevanju upro in zato pride do vojne s Švico, hkrati pa tudi dr_avno komorno sodišče ni moglo pričeti funkcionirati. Zato je bil cesar prisiljen leta 1500 ustanoviti dr_avni regiment na dr_avnem zboru v Ausburgu. Regiment naj bi bil sestavljen iz 20 članov. Precedujejo mu volilni knezi (se izmenjujejo) (npr. Avstrijske de_ele so imele dva predstavnika).

Cesar Maksimiljan je postavil temelje upravnega sistema, ki je stalno obliko dobil v prvi polovici 16.st. Ta sistem ohrani obliko vse do Marije Terezije (250 let). Zgled za ureditev sistema na dr_avni ravni Maksimiljan vidi v Tirolski in burgundskih de_elah.

Tudi za finance je bilo treba postaviti skupne organe. Najprej je skušal urediti finančne institucije na komorni posesti (da bi čimbolj dosledno dobil dohodke s teh posesti).

Pri zakonodaji pride do recepcije rimskega prava, zato je bilo potrebno postavljati šolane ljudi _ uradnike, ki so za svoje delo dobivali plače (nova kategorija-plemstvo obleke _razvoj v 17.st.).

Maksimiljan je postavil v svojih komornih de_elah (1490) regiment, za upravljanje političnih, sodnih zadev v Insbrucku. 1491 postavi regiment za finančne zadeve tudi na Tirolskem, istega leta pa je zaradi la_jega nadzora nad denarjem ustanovil urad generalnega zakladnika (finančnega ministra), ki je imel kompetence čez celotno cesarstvo, tudi dednimi de_elami. Nad komorno posestvijo (spodnja Avstrija) 1493 – regiment na Dunaju. Maksimiljan pa pripelje v urade tujce z Z (tam je bil vzgojen) zato pride do upiranja (tujci v dr_avni administraciji).

1495 je Maksimiljan _elel potrditi centralni finančni organ (za celo cesarstvo) in zakladniku kompetence potrdil, s tem da so vključevale tudi komorno posest. Zato je moral imeti uradnike na ni_ji ravni, ki so to kontrolirali. Na ravni komorne posesti so to vicedomi.

1497 se Maksimiljan odloči za novo reformo (poenotenje cesarstva)_ ustanovi:

Dvorni svet (vodi notranjo politiko in dvorno sodišče, ...)

Dvorna komora (se seli po cesarstvu, cesarja pri premikih spremlja) upravlja finančne zadeve, ima nadzor, vodstvo nad finančno politiko in upravo. Njegovo delovanje nadzorujejo kontrolne skupine, ki so poskušale v posameznih de_elah ugotoviti finančno stanje.

Dvorna pisarna je skrbela za pošiljanje rešenih zadev iz cesarstva. Na čelu je dvorni kancler. Skrbi tudi za dedne de_ele.

Cesar je moral na dr_avni ravni (na pritisk stanov) priznati dr_avni regiment in mu dati iste pristojnosti kot jih je imel dvorni svet. Maksimiljan si prizadeva za ignoriranje dr_avnega regimenta, do 1518 sam vodi visoko politiko.

Dr_avni zbor

↔

Maksimiljan

Dr_avna pisarna	Dr_avno komorno sodišče	Dr_avni regiment	Dvorni svet	Dvorna pisarna	Dvorna komora
--------------------	----------------------------	---------------------	----------------	-------------------	------------------

zakladna komora v Innsbrucku

vicedomi (skrbijo za dvorno posest)

De_ele so s to postavitvijo imele občutek da izgubljajo funkcijo, zgubljajo moč _so izrinjene, jemlje se jim stare pravice, ki jih nove reforme ignorirajo. Cesar je bil prisiljen popuščati do določene mere. Temeljna shema ostane in je osnova za kasnejše delovanje.

Sprva regimenti:

spodnjeavstrijske de_ele

1510 Ausburški Libel (nekakšna Magna Carta) – sklepi, ki se zapišejo v obliki knjig. Dokončno potrdijo privilegije stanov, oblikovan je regiment (sestavljen iz stanovskih članov, 12 članski). Ta regiment je Maksu postal nadle_en in ga je hotel ignorirat. Vendar pa je preko libelov prišel v de_elne ročine in vladar jih ni mogel več ignorirat.

Innsbruck – zgornje avstrijske de_ele

___?___

Dunaj – spodnje avstrijske de_ele

Regimenti posameznih de_el so stanovski. ___?___

1518 pride do novega sestanka _ Innsbruški libeli potrdijo regemente in postavijo strukturo na ni_ji ravni- regimenti in glavarji.

Tako se oblikuje uprava (od 1490 do 1518). Vladar ima centralne organe (poenotenje prostora)- centralizacija. Cesarske in dedne de_ele se sprva pre_emajo, s insbruškim libelom pa se to loči. Oblikuje se dualistična uprava, ki jo na de_elnem nivoju predstavljajo de_elni stanovi z glavarjem (ki ga mora potrditi cesar).

1521/22 pride do delitve cesarstva med dvema vnukoma s pogodbo. Karel (vlada 1520-1556) postane cesar, Ferdinand (vlada 1520-1564) pa postane vladar V dela avstrijskih de_el. Z delitvijo cesarstva cesar ni več de_elni knez. 1530 je Ferdinand izvoljen za nemškega kralja in po odstopu brata Karla postane cesar. Za šest let zdru_i cesarstvo v svojih rokah, nato pa se cesarstvo 1564 dokončno loči na španski in habsbur_anski del. Njegov sin Maksimiljan postane cesar, sin Karel pa postane vladar spodnjeavstrijskih de_el.

Ko Ferdinand postane knez v avstrijskih de_elah postavi enake organe, kot jih je njegov ded Maksimiljan, ustanovi pa tudi tajni svet in dvorni vojni svet. Nato Karel postavi iste organe za notranjo avstrijo (vodi svojo notranjo politiko, cesarstvo v malem), ker mora voditi vojno proti J (Turki). Od Karla naprej ostanejo centralni organi do 1742.

___?___

Konec 15.st. cesar Maksimiljan začne z upravnimi reformami, postavi dr_avne organe, po razpadu cesarstva se uradi obogatijo s vojnim in dvornim svetom, kar nato prevzame Karel in to ostane še nadaljnih 200 let. Ta uprava centralizira moč, kontrolo zato se cesar lahko loti večjih podjetij. Ta uprava je omejena z de_elnimi stanovi. Zlasti se ta zaostri v 16.st., ko stanovi skušajo izpodbijati moč vladarja _ verski razkol.

Ta uprava pomeni začetek novoveške uprave. Leta 1711 z avstrijsko monarhijo nastane dr_ava. De_ele se med seboj pričnejo trdneje povezovati (de_elni zbor), vendar zaradi svojih notranjih interesov se skušajo povezovati tako, da v medde_elni zbor pošljejo predstavnike.

Leta ??26, ko cesar postane kralj Ogrske in Češke nastane prostor, kjer Habsbur_ani uresničujejo svojo politiko. Upravne reforme omogočijo trdnejšo povezavo znotraj posameznih de_el in med posameznimi de_elami.

PUSTOTE

Pustote so fenomen, ki zaznamuje 14. in 15. st. Z njimi se ukvarja zgodovina, naselitvena geografija (proučuje stare karte, florisane naselij) in arheologija (proučuje materialne ostanke, ki govorijo o opuščeni naselji). Zgodovina sledi pisanim virom.

Zgodovina opazuje pustote, ki so nastale kot posledica migracijskih gibanj, zlasti v času vojn, gospodarskih kriz in naravnih katastrof. Ker je pojem večplasten, v grobem ločimo:

naselbinske pustote

poljske pustote (obdelovalnih zemljišč)

Ločimo trajne pustote, delne pustote, parcialne pustote, delne pustote...

Konec srednjega veka se izraz nanaša na zemljo, ker je ta tista iz katere izvira moč, bogastvo. Kmetje svojo moč črpajo iz zemljišč, polij, travnikov, pašnikov, gozda... Ni pa nujno, da je pustota neobdelano zemljišče, lahko je tudi obdelano zemljišče za katerega pa ni skrbel kmet, ki je bil za to zemljišče zapisan v urbariju.

Pojmu pustote (za zemljišče) lahko določimo tudi:

pravno določitev (nezasedeno zemljišče s strani določenega kmeta)

I. gospodarsko (neobdelano zemljišče)

II. pravno in gospodarsko (neobdelano in nezasedeno zemljišče/kmetija).

Uporabljamo različne izraze. Tudi v srednjem veku se na prostoru Furlanije v latinskih virih uporablja slovenski izraz: in pustota (v pustoti), kar ka_e na pozno kolonizacijo tega prostora.

Prevladujoč element v _ivljenski stvarnosti srednjega veka je bila lakota, kajti relativno velika obdelovalne površine so dajale majhen donos, razen sve_e izkrčene zemlje. Razmerje med posejanim in po_etim _itom v srednjem veku na sve_e izkrčeni zemlji je 1:10, na starem zemljišču pa 1:3. Slaba letina je pomenila malo _ita, slabše seme za novo setev in zaradi tega je slaba letina tudi naslednje leto prinesla malo _ita. Dve zaporedni slabi letini pa sta v srednjem veku povzročili lakoto. Pomankanje hrane pa zmanjša odpornost ljudi, pride do epidemije s katero je povezana velika smrtnost. Kratkotrajne lakote niso zamajale trdnih struktur skupnosti, delno so vplivale kot regulativ v razmerju med obdelano površino zemlje in številom prebivalstva.

VZROKI: Večletne ekstremne razmere (lakote, trajnejše vremenske nepravilike, vojska) so povzročile trajnejšo lakoto, ki je zajela širše področje. Prišlo je do dru_bene krize, depopulacije, pustot (W. Abel: Teorija „katastrofe“, ki med vzroke za pustote vključuje vojne, roparske pohode, po_ige, potrese, epidemije, klimatske spremembe; teorija napačne naselitve – med vzroke vključuje poplave, plazove...; teorija agrarne krize – povezana z zemljiško rento, opuščanje posameznih kultur, manjšanje denarnih vrednosti...).

Po obdobju velike kolonizacije in večanja števila prebivalcev je prihajalo do prebivalskega nazadovanja. V času rasti prebivalstva (10-13.st.) je bil prese_ek rojstev nad umrlimi 6%, v času pustot pa je bila smrtnost 2% večja od rojstev.

V 15. in 16.st. je populacijska kriza zajela celo Evropo in nastajanje pustot je bil evropski problem. Povod za krizo so bile hude zime in de_evna poletja. Posledice so bile silovite lakote, ki so v urbaniziranih področjih pobrale 20% ljudi. Od srede 14.st. pa se je pojavil nov problem _ črna kuga (bezgavčna ali pljučna kuga), ki je potovala iz Indije po Evropi (1347) in se tu razširila. Kuga naleti na oslabeledo prebivalstvo, ki se je rojevalo v času velikih lakot.

Prvi val kuge (1743-1752) – Število prebivalstva (do tedaj 18 milijonov) se je zmanjšalo za 1/3, na lokalni ravni tudi 60-80%. Ljudje se prepuščajo nekontroliranemu razvratu. Boccaccio opisuje propad zakonov in morale, ter odslikava neko stvarnost v pogojih nesreče. Verni ljudje so sprva te_ko sprejeli dejstvo, da Bog kaznuje neselektivno in strah pred smrtjo so skušali personalizirati tako, da so ji dali ime. Skušali so jo upodobiti v različnih oblikah in povezavah. Poosebljanje nevarnosti pa dobi grozljive posledice ko ljudje prično iskati neposrednega krivca. Začne se iskati vzroke za nesreče med soljudmi. Širiti so se začela razna namigovanja, odkrita obto_evanja, ki so dodatno povzročala oblike strahu. Najla_je krivca najdeš v najšibkejšem – krivca so poiskali med ljudmi, odrinjenimi na rob, marginalnimi skupinami beračev, gobavcev in med določenimi narodnostnimi skupinami (cigani, judje). Začno se veliki pogromi nad judi in marginalnimi skupinami (te naj bi zastrupljale vodnjake).

V drugi polovici 14.st. se je kuga še večkrat pojavila in okrepila prebivalske izgube, vendar pa so bile regionalno omejene. Pojavile pa so se tudi druge ku_ne bolezni: koze, gri_e,... Te se pojavljajo v ritmu 4 – 8 let, tem pa se pridru_ijo še nesreče, ki izvirajo iz klimatskih sprememb vsakih 7 – 14 let. Ljudje so se v času periodičnih ponavljanj bolezni in klimatskih sprememb navadili _iveti s kugo, postala je del vsakdanjosti (število prebivalstva se je kmalu obnovilo), vendar pa se padec števila prebivalstva na posameznih področjih ni nadomestil v naslednjih 200 letih.

Podoba avstrijskih in slovenskih de_el v 14. in 15. st. je v razmerju med pustotami in obdelanim zemljiščem neenotna, vendar pa ni katastrofalna kot na Z. Kuga, ki se je razširila preko Dalmacije in Ogrske je Spodnjo Avstrijo skoraj popolnoma zaobšla. V večjih mestih so bile prisotne ku_ne bolezni, zunaj obzidij pa ni pustila velikih pustot. Ni bilo prebivalstvenih izgub. Odstotek pustot 3 - 4%.

Na Koroškem in Štajerskem pa je bila kuga močno prisotna. Za Kranjsko in spodnjo Štajersko sta analize opravila M. Kos in P. Blaznik (Gospodarska in dru_bena zgodovina Slovencev I.). Te analize ka_ejo, da so bila _e v prvih desetletjih nekatera področja opustela:

___?

okoli Bre_ic pustot do 60%

Na drugih področjih v Sloveniji (Ptujsko polje, levi breg Save) pa je bilo pustot manj 20 – 40%. V 14. St. pa so pustote dosegle razmah (M. Bertoša – njegove analize ka_ejo, da je od 14.st. pa do začetka 16.st. ostalo neobdelanih ___?_% polj, v J Istri pa je bilo preko 70% vasi opustelih. Te ujme so povzročile pritisk prebivalstva v mesta in njihovo okolico, vendar pa je bilo to samo nadomestilo za _e izgubljeno prebivalstvo na tem področju. Posledice so bile tu hujše kot drugod na slovenskem ozemlju.

V celoti je bilo na slovenskem ozemlju v drugi polovici 14.st. okoli 35% pustot. V 15.st. se je upostelost zmanjšala, na

manjših področjih pa lahko še vedno merimo ekstremne situacije, vendar je trend zmanjševanja pustot in upostlost je padla na 14%.

Če govorimo o zmanjševanju pustot, to še ne pomeni naraščanja števila prebivalcev. Pri merjenju pustot nam zlasti pomagajo natančne raziskave: P. Blaznik: Škofjeloško gospostvo

Od 12. do 14.st. se ka_e še konstantno naraščanje prebivalstva. Število kmetij se poveča za 5x, prav tako za 5x zraste število prebivalcev. 14. do 16.st. število prebivalcev naraste za komaj 2%, število kmetij pa za 1%. V obdobju zadnjih 200 let srednjega veka je bila smrtnost prekrita z rodnostjo. To prebivalstveno ravnote_je se je vzdr_evalo v veliki meri z novim in ne z obstoječim prebivalstvom.

V začetku 15.st. imamo_e prve prišleke iz BiH in Hrvaške. 1432-1464 begunci iz Bosne prihajajo na področje Pirana in Lucije, dopolnijo tudi drugo prebivalstvo.

Zmanjševanje pustot velikokrat pomeni, da_e mladim ljudem (14 let) dodeljujejo kmetije.

V času 14. – 16.st. število prebivalstva ne narašča, na nekaterih predelih pride tudi do zakasnele kolonizacije (naselitev kočevskega), vendar pa velja za čas zadnjih 200 let stagnacija prebivalstva.

Če so v 15.st. v slovenskih de_elah krizo povzročale kuga, lakota, smrt, če jim v 15.st. pridru_i še četrti jezdec apokalipse – vojska. Ta v 15.st. stopi v odsprejje in konec 15.st. mnogim krajem zapečatijo usodo (nov način vojskovanja). V srednjem veku so bile vojske praviloma majhne, ni bilo še strelnega oro_ja, naredili so majhno škodo, obstajal je nek kodeks viteštva – manj smrti. Ko v vojsko vstopi plebejski element, vojska dobi večje dimenzije, mno_ičnejše vojske pa naredijo večjo škodo. V vojsko vstopajo deklasirani elementi, ki se hitro zave_ejo ubijanju in ropanju.

V drugi polovici 15.st. je bilo slovensko ozemlje pod stalnimi vojnami (boj za celjsko dediščino):

- __?__

- __?__

- __?__

vojna med Trstom in Benetkami

upori plemstva

vojna med Ogrsko in Habsbur_ani

Vse te vojske so slovensko ozemlje prizadele. M. Kos pravi, da je bil ta čas eden najhujših obdobij v slovenski zgodovini.

K večjemu nastanku zapuščenih področij so prispevali tudi turški roparski pohodi (druga polovica 15.st.)

Viri: - poročilo vojaka iz 1471 leta (za Kranjsko)

- Santonino (piše za Koroško)

Področje Slovenije je bilo v drugi polovici 15.st. zelo prizadeto. Ti opisi ka_ejo, da je bila vojaška nadloga tako huda, da je pustila veliko število pustot. Ti pripovedni viri do določene mere zbuja dvome (pretiravanje), vendarle pa te pripovedne vire potrjujejo stvarni viri, ki so bele_ili neka stanja – urbariji. Tako so za drugo polovico 15.st. številni zgodovinarji delali analize, ki potrjujejo sliko pripovednih virov:

K. Krain (za Spodnjo Avstrijo)

__?__

__?__

J. Adamček (za Hrvaško)

P. Blaznik (za Slovensko ozemlje)

S. Vilfan (Brikini)

Šimrada

Bertoša (Istra)

Opustelost je bila najmanjša v Spodnji Avstriji (konec 15.st. 14%) in največja v spodnji Istri (konec 15.st. več kot 90%). Sicer pa je bilo slovensko ozemlje povprečno opustelo 22%. Opustelost na robu slovenskih de_el so poleg drugih elementov povzročala tudi utrjevanja mest, ki so potegnili ljudi s pode_elja. Takrat nastanejo zadnja mesta na slovenskem –vojaška mesta. Ta mesta niso imela gospodarskega zaledja, nastala so zaradi vojaških potreb. Tudi to pripomore k procesu rasti pustot na obrobju slovenskih de_el.

Ob koncu 15.st. prihaja do beguncev z J (Hrvaška, BiH).

Posledice pustot ob koncu 15.st. so bile, da slovenske de_ele vstopijo v zgodnji novi vek z osiromašenim prebivalstvom (slabo izhodišče). Posledice so bile na kulturnem, gospodarskem, političnem, vojaškem, etničnem... področju.

V 14.st. nastane pregovor: Ko mladost obrne hrbet de_eli, ima smrt bogato_etev.

Posledice so izmerljive na vseh področjih. Zato ta prostor v zgodnjem novem veku nima takšnega poleta.

Okoli leta 1500 po ocenah na slovenskem etničnem področju (24 000 km²) živi 400 000 – 500 000 prebivalcev (20 – 22 ljudi/km²). Ocena je, da je prostor v teh ujmah izgubil okoli 10 – 15% prebivalstva (35 000 – 40 000 ljudi; 20 000 Kranjska, 15 000 območje Štajerske). Pustote so zajemale 1/5 ozemlja (prbl. 8 ljudi/km²). Ta psihološki faktor je tako močan, da se govori o popolnih pustotah. Na drugi strani pa omogoča, da iz JV prihajajo novi naseljenci v 16.st.

MIGRACIJE

Ob vstopu v zgodnji novi vek se začnejo migracije moderne dobe. Velik pomen dobijo medkontinentalni intergracijski procesi. Evropa vstopa ___?___.

Tudi na slovenskem ozemlju določajo migracijske procese vojni, gospodarski, kulturni, verski in socialni vzroki, poleg tega pa tudi razne bolezni.

Vzroki za migracije so določali tudi oblike delitev:

- prisilne migracije	- svobodne migracije
- naselitvene	- delovne / karijerne migracije
- trajne	- začasne
- ilegalne	- legalne
- načrtovane	- spontane
- skupinske	- posamezne

Odselitve (emigracije) ali priselitve (imigracije) so povzročale določene napetosti med prebivalci, določale določene sovra_nosti med dru_benimi skupinami – slovenskih de_elah, v okviru posameznih ali skupine de_el. Med plemstvom in kmeti, meščanstvom in kmeti, staroselci in prišleki, judi in protestanti, sovra_nosti pa povzročajo migracijske procese, ti pa nastajajo tudi ob vojaških spopadih, ko se spopadejo dr_avni interesi. Ti interesi se srečajo med Habsbur_ani in Beneško republiko.

Ti dr_avni trki ___?___.

Migracije izvirajo iz delitve dela, pravno-ekonomskega polo_aja, iz dr_avnega okvirja, verske pripadnosti, duhovne utesnenosti prostora v katerem posameznik prebiva. Migracije dobijo globalni značaj.

Ob koncu srednjega veka so se nasprotja na Kranjskem, Štajerskem, Goriškem vse bolj zaostrovala. 15.st. zaznamujejo gospodarska kriza, turški vpadi, razvoj cerkve itd.

Odnos med dvema verskima skupnostima _označevanje judovske vere in etničnih skupnosti, pri čemer se jasno postavi ločnica med manjšino in večino. Razlike med politično, etnično, ____?___.

Ta koncentracija vseh nasprotij v okviru religije je potrjevalo kristjanu njegovo identiteto. Pride do tiste grozljive podobe _označevanje Judov (morali so nositi rumen krog prišit na obleko). V tej situaciji je nastal polo_aj, ki se loči na dva pola. Glavni razlogi za nerazpolo_enje od 2.polovice 15.st. dalje so bili tudi gospodarski razlogi. Judom, ki so se v glavnem ukvarjali z denarnim poslom (obrt, zdravilstvo, zlatarstvo, kovine) so kot posojevalcem denarja dolgovali plemiči, meščani, kmetje. Na Kranjskem so bili glavni dol_niki meščani _ti so se bali judov, konkurence. Na Koroškem in Štajerskem pa so glavni dol_niki stanovi, plemstvo.

Z nastopom cesarja Maksimiljana se povečajo zahteve de_elnih stanov, proti Judom pa se pričnejo uvajati prisilni ukrepi. 1496 cesar Maksimiljan izda ukaz, da se Jude iz_ene iz Štajerske in Koroške, leta 1515 pa še iz Kranjske. V enem letu so se morali Judje odseliti. Največ se jih je odselilo na Dunaj, Poljski, Ogrsko, Dalmacijo. Na Spodnjem Štajerskem (Maribor) na Jude spominja priimek „Markurdo“. Te Judovske skupnosti so bile relativno majhne; 30-40 ljudi v posameznem mestu: Bre_ice, Beljak, Celovec, Velikovec, Ljubljana, Maribor, Ptuj. Te skupnosti so imele relativno velik gospodarski dele_. Jude so izgnali, plemiči so mislili, da bodo prevzeli judovske posle, vendar pa je gospodarska moč mest in de_el s tem upadla. Močno se je zmanjšala trgovina. Judi so s seboj odnesli kapital in trgovske zveze. Nastane gospodarska praznina, ki jo domačini niso znali zapolniti in izkoristiti. Če so se Judje _eleli v novem okolju naseliti je vedno prihajalo do sovraštva do njih. To sovraštvo je bilo največje v Istri. Za Istro so značilna splošna imigracijska gibanja _povezana s prebivalskim nazadovanjem v Istri na eni in turškimi osvajanji na drugi strani.

Stalni konflikti med Habsburško in Beneško republiko, ki so se odra_ali v :

1508-1516 prva beneško avstrijska vojna

1615-1618 druga beneško avstrijska vojna

To sta edini vojni na Z prostoru slovensko-italijanske meje v 16.st., vendar pa sta zaznamovali istrsko stvarnost in spro_ala nenehne prebivalstvene spore.

Istra je bila v tem času prebivalstveno zdesetkana, leta 1630/31 je prizadela kugavska obmejna istrska mesta. V Kopru prve polovice 16.st. imel 9-10 tisoč prebivalcev, 1554 je imel 2310 prebivalcev, v začetku 17.st. 4000, leta 1631 pa 1800 prebivalcev.

Istra po kugi pade v revščino, to siromaštvo so oblasti skušale popraviti z imigracijami. Kolonizacija se je začela, kolonizatorji Italijani so se pomno_ili predvsem v mestih in se tu tudi obdr_ijo, na pode_elju pa se zlasti obdr_ijo kolonisti. V Istro prihajajo ljudje iz srednje Dalmacije ter Črne gore.

V beneškem delu Istre se od 1625 do 1741 število prebivalcev skoraj podvoji, vendar 1741 prebivalstvo dose_e tisto raven, ki jo je imelo pred 160 leti.

70 000 ljudi

36 000 ljudi

69 000 ljudi

Istra je s kolonizacijo v 17.st še vedno ohranila hrvaški značaj, vendar je dobila prepoznavno pisano etnično podobo,

dialektološko pahljačo jezikovnih posebnosti. Vendar je ta kolonizacija 17./18.st. povzročila socialne, etnocentrične napetosti, ki so se izražale v odnosu staroselcev do prišlekov. V Istri se razvije razbojništvo/ruralno razbojništvo. Nikoli se ne pojavi „plemenito razbojništvo“. (Miroslav Bertosa: Razbojnici).

Na opazne prebivalske razmere vplivajo zlasti turški vpadi. Prispevali so k prebivalstvenemu praznjenju in tudi k ponovni kolonizaciji teh področij. Zajeli so slovenske dele, v 16.st. so bili omejeni zgolj na J Kranjsko in Spodnjo Štajersko, tako da turški vpadi v 16.st. niso imeli teh razsežnosti kot v 15.st. Vendar je vladal velik strah pred njimi.

Čete turških vpadnikov so bile precej majhne in velike škode.

1532 so Slovenci zadnjič videli veliko turško vojsko.

Kot posledica so se na Kranjskem kazale velike pustote migracijski premiki. Prebivalstvo se teritorialno razporedi, vojno-politična situacija omogoči razmišljanje o vrnitvi prišlekov iz Hrvaške in Bosne.

V začetku 16.st. pa je začelo prevladovati prepričanje, da bi begunce bilo dobro izkoristiti pri obrambi, ta misel se začne uresničevati od tretjega desetletja 16.st. dalje.

Od 1526 do 1542/3 so na Kranjskem začele prihajati organizirane skupine uskokov, ki so v zameno za vojaško službo dobile privilegiran položaj. Le-tega so Uskoki zavarovali s privilegijem, da Uskoki niso bili povsem svobodni, vendar privilegiran sloj prebivalstva, vendar se ohranijo zato, ker so bili naseljeni strjeno (tam kjer ne, so se stopili) v _umberak, vasi ob Kolpi _ okoli 1550 vsega okoli 5 000 ljudi. Prišlekom je strjenost omogočala enotno podobo. Slovenci pa so _umberak izgubili, padel je h Kranjski, postane del Vojne Krajine. Leta 1881 pa se prične pravni zbor med Hrvaško in slovenijo kam bo _umberak spadal. Na Štajerskem se Uskoki asimilirajo.

Podobna situacija kot za Kranjsko velja za Spodnjo Štajersko. Ta je prebivalstveno nazadovala (posledica vojn in turških vpadov). Po ocenah naj bi Štajerska sredi 15.st. imela 370 000, ob koncu stoletja pa 315 000 prebivalcev. Spodnja Štajerska je bila zelo opustošena (velik % pustot). To je pomenilo, da je v tem prostoru dovolj proste zemlje in gospodarji to skušajo nadomestiti z naseljevanjem uskokov. Posamično se to naseljevanje uskokov začne _e v 15.st., večji razmah pa dobi v 16.st.

Naselitev je po obsegu manjša kot ob kranjsko hrvaški meji, prebivalstvo je bilo bolj nezaupljivo do uskokov. Tudi na Kranjskem je sprva vladalo do njih nezaupanje (do trajne naselitve), vendar pa sta bila cesarska poveljnika na Kranjskem naklonjena uskokom.

Na Štajerskem so ljudje v Uskokih videli turške pristaše in zato uskokom same naselitve niso preprečevali,

preprečevali pa so njihovo strjeno naselitev.

Šele ___?___ se odnos do naselitve spremeni, nekje jo celo podpirajo.

Uskoki na Štajerskem so bili sprva dele_ni ugodnosti na novo naseljenih prebivalcev, vendar pa so bili bolj ranljivi (ker niso strjeni) _hitro so izgubili bonitete.

Uskoke lociramo v Ver_eju ob Muri, Strelskem dvorcu pri Ptuj, v Uskokah pri Mariboru... Nestrjeno naseljeni Uskoki so izgubili olajšave, bili pa so podvr_eni asimilaciji (na njihov izvor pa ka_ejo priimki in dru_inska imena npr. Skok, Uskok, Šalamun...) _se poslovenijo (drugače kot na Kranjskem). Te Uskoke viri imenujejo tudi Vlahi, Pribegi....

V 16. in na začetku 17.st. se asimilirajo. To se dogaja tudi na Primorskem (naseljevanje okoli Lucije proti Goriški). Ohrani se le _umberaška skupina ob Kolpi, kjer ohranijo etične posebnosti in vero. Izraz Uskoki se uveljavi predvsem za ?esenske in _umberaške uskoke.

Medtem s Slovenci poseljene pokrajine v drugi polovici 16.st. in v 17.st. _ivijo v relativnem miru in do_ivljajo relativen gospodarski razcvet. Gospodarski polo_aj je zlasti v drugi polovici 17.st. močan.

Prekmurje (pokrajina v ogrskem kraljestvu) tega ne do_ivlja, saj šele začne postajati prizorišče nenehnih turških vpadov. Po 1526 (Mohačka bitka – Z od Donave) Turki od 1540 (Ogrska _ Budinski pašaluk) spada v okvir osmanske dr_ave in po prvem silovitem nazadovanju prebivalstva prebivalstvo v tem delu Ogrske ne pada, vendar pa je v zadnji četrtini 16.st. in do konec 17.st. prebivalstvo na Ogrskem nazadovalo, tako, da je 1608 št. prebivalstva padlo kar za 20 %. Vpadi, plenjenja, veliki spopadi so zaznamovali, območje Z Ogrske pod Turki, nenehni spopadi (1593 –1606 Dolga vojna), kasneje pa Ogrsko pretreseta tudi Bočkajev upor, kar povzroči veliko zemljiško opustelost in prebivalstveno nazadovanje.

Ogrska je razdeljena na _upanije. V _elezni _upaniji (S del Prekmurja + porečje Rabe) se je po hudih turških vpadih v 70 in 80 letih ?.st. postopoma zmanjševalo število nezasedenih kmetij.

Nato pa je prišla Dolga vojna, ko je bilo v porečju Rabe uničenih 75% vasi. V 17.st. se podobe opustelosti v Zalski in _elezni _upaniji ohranjala, saj so v teh dveh _upanijah stalno potekali turški vpadi (Turki prihajajo zlasti po 1500 in prodirajo proti Z).

Morebitno poselitveno rast na nekaterih področjih pa so ponovno poslabšali dogodki t.i. kretske vojne, ki je anga_irala tudi Habsbur_ane in Ogrsko v boju proti Turkom. V bitki pri Monoštru so izgubili, vendar so tudi pred in po tej bitki potekali manjši boji (_vse je pusto in neobdelano).

Enako usodno je celotno Ogrsko prizadela tudi dunajska vojna (1683 – 1699), ki Turke iz Balkana potisne proti Beogradu, veliki spopadi pa potekajo tudi na Ogrskem (pustote, prebivalstveno nazadovanje).

Tudi Prekmurju ni bilo prizanešeno. Od 1626 do 1684 je bilo v precejšni meri oplenjeno in po_gano. Nekateri kraji, ki so zaradi turških nadlog imeli status trga, padli na raven vasi (npr. Šalovci) – prebivalstveno, gospodarsko nazadovanje. Drugi kraji (npr. Rakičan) pa so zaradi ugodne obrambne lege dobili prebivalstveni pritok in iz vasi postali trgi. Več vasi ali tudi trgov (npr. Buzinci, Negoninci...) pa je iz zemljevida v tem času izginilo.

Zemljiška gospoda v Prekmurju je skušala prebivalstvo do neke mere zaščititi (dvojna oblast) – kmetje morajo davek plačevati tudi Turkom. Plemstvo (stanovi) se zavedajo tega polo_aja in skušajo kmete zavarovati s prepолоvitvijo dajatev. Enako je bila tudi vsota za zakup določene dajatve ni_ja kot v mirnem času.

Nekateri svetni gospodje (hrvaški in mađ_arski) so v zakup od Cerkve jemali njihovo ___?___ in so se nato še dolgo vlekli to_be čigava je zemlja, saj je po 20, 30 letih niso več _eleli vrniti.

Po 1640 so turška pustošenja postavila tudi vprašanje veroizpovedi v Prekmurju pred nove probleme. (Prekmurju je ostalo po protireformaciji protestantsko – je pod Ogrsko). Turška pustošenja, ki so v tem času intenzivna, so do neke mere pripomogla k zmanjševanju močne razširjenosti protenstanzizma. Turška „strpnost" do kristjanov se je kazala toliko, kot so bili ti sposobni plačevati davke. (Kalvinci in luterantje so se kregali komu pripada cerkev in davek in se za rešitev spora obrnejo na turškega pašo). V naseljih, ki davka niso plačevala, so Turki dajatve nadomestili s plenjenjem vasi. Število prebivalstva je močno upadlo, kar je vplivalo na veroizpoved v tem smislu, da se je pri ponovni kolonizaciji povečini povrnila katoliška vera.

Od srede 18.st. se je med plemstvom vse bolj uveljavljala katoliška vera in tako so Slovenci ponovno postajali katoliki, veliko Slovencev protestantske vere, ki pa niso _eleli postati katoliki pa se je premaknilo v Šomotsko _upanijo, vendar se je ta slovenski otok kmalu podr_avil. Manjši del Slovencev je po rekatolizaciji ostal protestantski (plemstvo v stalnem konfliktu s Habsbur_ani ni bilo pri rekatolizaciji dosledno).

Turški vpadi so v Prekmurju izredno vplivali na demografsko in socialno podobo Prekmurja. V tem dolgem času pritiska so bili prizadeti materialno šibkejši sloji (ni_je plemstvo), ki so jim turški vpadi posestvo tako oplenili, da ni bil več sposoben nastopiti kot vojak in je zaradi tega padel v polo_aj podlo_nika – postal je davčni zavezanec ali pa so si ti mali plemiči poskušali najti zaščito pri velikih plemičih (magnatih) _niso več zaščiteni od kralja, temveč od magnata. Močno se je povečal vpliv velikih fevdalcev. Razrahlja se pravni red na vseh stopnjah socialne strukture. Predvsem pa so vpadi vplivali na _e tako slab polo_aj kmeta. Na Ogrskem je prevladovala dominikalna posest (tlačanstvo). Zemljišča so bila v tem obdobju večkrat opustošena, pa tudi prebivalstvo je bilo večkrat razrešeno

(odpeljevali so različne osebe). Ob tem postojanju in na lovu na ljudi se razvije trgovina in v Lendavi nastane središče za odkupovanje ujetnikov. Kani_a je postala središče, kjer se je dejanski odkup vršil (cene glede na socialno ozadje, moč...). To so plačevali na različne načine (oro_je, blago, _ivila, v obrokih...). Drugače pa so jih prodali v su_eljstvo (v Šabac _ glavni trg za prodajo su_njev). To v knji_evnosti prikazal D_orde Giorgijevia.

Prekmurje je izredno prizadeto, prebivalstvo opustošeno. Na Prekmurskem ozemlju je _ivelo v 16.st.(?) 22 000 ljudi. Po izgonu Turkov s tega področja je prišlo do nove kolonizacije. Mađ_arski gospodje ga kolonizirajo s mađ_arskimi kmeti in tako nekatere vasi postanejo povsem mađ_arske. Ob koncu 17.st. na to opustelost ka_e tudi, da Turki ob odhodu uničijo veliko cerkva, ki jih celo 17.st. pustijo pri miru.

Z naseljevanjem Mađ_arov so nastajale nove vasi (Zgornji, Doljni Jakoš).

Na prebivalstvene premike so vplivale vojne, roparski vpadi Turkov... Posledice so se kazale v depopulaciji in ponovni kolonizaciji nekaterih predelov, nekateri predeli pa ostajajo slabše poseljeni.

Na Kranjskem, J del Koroške in Štajerska – imigracijskih premikov razen manjših ni bilo (razen npr. Judi). Ti migracijski pojavi znotraj prostora – majhni, pomembni, omejeni na duhovno elito, verske nasprotnike de_elnega kneza, podjetne prišleke (gospodarska praznina _ta omogoča prišlekom ustvarjati nove prese_ke).

Ob koncu 15. in v začetku 16.st. se iz Italije med izobra_enci Z in srednje Evrope širi humanizem. Odmev nanj v slovenskem prostoru je bil skromen, v glavnem ga omejujemo na dvor škofa Krištofa Ravbarja (humanistični izobra_enec + cerkveni človek + cesarjev zaupnik). Velik del svojega škofovanja je prebil izven škofije. V okviru ljubljanske škofije je oblikoval krog, omejen na par imen, ki se v Ljubljani srečuje občasno, drugače pa deluje izven slovenskega ozemlja. Večina duhovnega nemira se je sproščala predvsem na Dunaju ali kje drugje v cesarstvu, kajti večina izobra_encev slovenskega prostora se je potrjevala izven domačega okolja v najrazličnejših cerkvenih ali drugih slu_bah (univerze ...):

Toma_Preloka (deloval na univerzi na Dunaju, prvi humanistični učitelj Maksimiljana I.)

Bernard Pregar (doma iz zgornje čavnice, dekan in rektor univerze, sestavil prvo latinsko humanistično slovnico)

Brigci Preprost (doma iz Celja, profesor na Dunajski univerzi, 8×dekan, 2×rektor)

Matija Hvale (filozof, doma iz Vač, zavzema se za humanistično reformo študija filozofije, napisal delo Nominalistične usmeritve)

Jurij Sladkonja (pomemben glasbenik, doma iz Ljubljane)

P. Obrstein (diplomat Maksimiljana in Ferdinanda, cesarjev tajnik, rektor Dunajske univerze)

Perlah (doma iz Svečine, matematik, astronom, fizik)

Sigismund Fergenstein (diplomat Ferdinanda, napisal Moskovske zapiske, za čas _ivljenja več pomembnih izdaj)

Jakobus Galus (doma iz Notranjske, večino svojega _ivljenja prebil po evropskih samostanih)

(Primo_Simoniti: Humanizem na Slovenskem)

Ti ljudje se v domači prostor ne vračajo, pa tudi drugi ne prihajajo sem. Večina intelektualnih moči se porazgubi zunaj domačega prostora, saj doma niso imeli takih pogojev kot drugje.

Poleg karierne migracije (prostovoljna) pa so v 16.st. na migracije vplivala konfesionalna nasprotja (izbruh verskega razkola znotraj cerkve), ki so pretresala tudi slovenski etnični prostor. Na eni strani imamo pravoslavne prišleke (iz JV; katoliška oblast jim dovoli naselitev ob ju_nih predelih meje) in te nova oblast sili v uniarstvo (nova veroizpoved, značilna za Poljsko) ali pa jim dovoli ohraniti pravoslavno veroizpoved (to manjšino pusti, ker ne gospodarsko ne politično ne ogro_a večine).

Med protestanti in katoliki (krog okoli de_elnega kneza) pride do nasprotij, vendar pa sta strpna, ker eden ne more uničiti drugega. Ta strpnost je prisotna zaradi nemoči, da bi ena stran drugi vsilila svoj politični prav.

Ko se v drugi polovici 16.st. tehtnica nagne v korist de_elnega glavarja (katolik), se začne izra_ati v obliki strpnosti ali izrivanja ljudi s tega področja. Knez začne uveljavljati svoje versko prepričanje kot edino pravilno kar privede do posameznih in skupinskih migracij.

V prvi polovici 16.st. se je ob sočasnem razraščanju luteranstva, protestantizem zajame večino dru_bene elite, zbrane v stanovih.

Hkrati s problemom, ki zajema dru_beno elito se razvijajo druge oblike protentantizma.

Prekrščevalci (v urbanih okoljih: Škofja loka, Beljak, Celovec, Hrušica, Gradec ob Muri, Slovenj Gradec...) – ti naj bi v urbanih okoljih dosegli take dimenzije, da je morala oblast nasilno poseči („1530 vse ječe na Štajerskem polne krivovercev" – razširjenost; to ni zadevalo dru_beno elito ampak druge sloje)

Nosilci oblasti, dru_bena elita je v 16.st. vse bolj razklana – preganjajo prekrščevalce, tako da so mnogi obsojeni na dosmrtno ječo (priklenjeni na galejo – peljali so jih v Trst (odprtost duha), nekatere prekrščevalce Trst kot mesto spusti). V drugipolovici 16.st. prekrščevalci izginejo (pobegnejo ali sprejmejo drugo vero) in ostane versko nasprotje med katoliki in protestanti.

V drugi polovici 16.st. pride do plebejske reformacije, ki se izra_a v obliki samoiniciativnega izra_anja vere _novo šiptarstvo, springerji, bičarji... Širi se iz Z proti V. Ne bele_imo velikih premikov v zvezi s tem.

Po izgonu drugih ostanejo le katoliki in protestanti. Nasprotja med njimi so bila dolgotrajna (sreda 16.st. do 17.st.) _

odvisna od gospodarske moči in pritiska na meje.

V prvem delu (približno od 1550) pridobivajo na moči protestantski stanovni – do 1578 (v Broku na Muri sklenjen mir, v katerem de_elni knez pristane, da lahko stanovni versko prepričanje izra_ajo – imajo pravico do šol in pravico vesti (ne smejo pa javno izra_ati vere)). To je višek protentantizma, po 1578 pa se prične pridobivanje kneza na moči _izrivanje protentantizma.

Rivalstvo traja do 1628, ko knez popolnoma zmaga in zaduši protestantizem na slovenskem _konfensionalni absolutizem.

Zmaga de_elnokne_je protireformacije pomeni tudi, da je pri tem bilo slovenske de_ele prisiljeno zapustiti določeno število ljudi, kar je za posledico imelo gospodarski vpad. To se je poznalo tudi na političnem in kulturnem področju. Vladar se je za ceno verske in politične enotnosti in okrepitve lastnega polo_aja odpovedal delu duhovne, gospodarske in politične elite. Protestanti (vsi pomembni) iz slovenskega ozemlja so umrli v izgnanstvu. Med člani duhovne elite, ki so morali zapustiti domovino so tudi:

Primo_ Trubar (izgnan 1547, vrne se v začetku 60 let, nato zopet zbe_i...) – vsa svoja dela ustvari v tujini (oz. izven domače de_ele)

Jan_ Šmanglc (tiskar)

Adam Bohorič

Felician Trubar

Turki posredno vplivajo na protestantizem (od njihove nevarnosti je odvisna višina davkov)

Med meščani in tr_ani je bil pritisk katoliškega plemstva izra_en v 80.letih 16.st. in na začetku 17.st._del prebivalstva se izseli, večina pa gre nazaj med katolike.

Praviloma so ta prostor zapustili premo_nejši, izobra_eni, uspešni _sposobni so bili zapustiti domače kraje začeli na novo. Prostor se duhovno in gospodarsko siromaši.

Z zlomom protentantizma v de_elnokne_jih mestih se protestantska podoba mest spremeni v katoliško. To je potekalo hitro ker so mesta ob koncu 16.st. ranljiva _gospodarsko nazadovanje. Vzroki za le-to:

Turki presekajo _ivinsko trgovino (prestavi se višje in ne gre več čez slovensko ozemlje)

Nekateri meščani se poplemenitijo

V mestih je polno praznega prostora

Protireformacija

Ko de_elni knez pokori mesto, osami plemstvo (nima več verskega zaveznika)_ v tretjem desetletju 17.st. (30 letna vojna) vladar na slovenskem dobi moč in prilo_nost, da pokori protentantsko plemstvo _1628 plemstvo lahko zapusti svoja posestva in odide ali pa spremeni versko prepričanje.

Protestantizem na slovenskem je obračun med dru_beno elito.

Plemstvo v notranjeavstrijskih de_elah je 1%. Po 1628 (ni bilo krvavega obračuna) večina plemstva veroizpoved spremeni, le manjšina (premo_nejši) pa se izseli (800 ljudi, 7,5% plemstva). To ponovno povzroči siromašenje de_ele. S prisilno izselitvijo plemstva je prišlo do odliva kapitala. Notranjeavstrijski prostor je versko poenoten, okrepi se katoliška cerkev, vladar pridobi na moči. Po izgonu protestantskega plemstva preostalo meščanstvo in plemstvo ni znalo izkoristiti gospodarske praznine. Pride do novih migracij _ v ta prostor začno prihajati italijanski priseljenci in zapolnijo gospodarsko praznino.

Vladar izpopolni izpraznjene de_elne stanove s podeljevanjem plemstva prišlekom iz italije, ki se poleg plemstva ukvarja tudi s trgovino.

Konfensionalni absolutizem _novi prišleki, italijanski značaj mest na Z.

Migracijski tokovi konec 16 in v 2.(?) pol.17.st. _mesta so stagnirala, hkrati pa so ljudje iz mest odhajali na pode_elje. Tu se je odvijala pode_eljska trgovina in 95% prebivalstva je ustvarilo 95% svojih dohodkov na relativno majhnem prostoru. Ukinjanje podlo_niških omejitev, lahko ustvarja prese_ke, vendar te sile ni. Podlo_niški razred se osvobaja fevdalnih spon, vendar ni novih prese_kov. V ta čas (18.st.) sodi tudi pojav pojma tete in strici – neporočeni, prese_ki prebivalstva; ne najdejo prostora za poroko, ki zagotavlja minimum in izhodišče za ustvaritev dru_ine).

Literatura o migracijah:

-svetovni pregled migracij: P.Choen:Teh Cambridge Survay of World Migrations

-za Slo ozemlje glede Judov: Valenčič: _idje v preteklosti

I.Voje: Migracijski procesi od 16. do 17. st.

Bertoša: Migracijski procesi in antagonističnih skupinah v Istri

Blaznik: Gospodarska in dru_bena zgodovina Slovenije, I. knjiga (o kolonizaciji in depopulaciji)

Jo_e Curk: Trgi in mesta na Slo. Štajerskem

F. Gestrina: Italijani v slovenskih de_elah

-glede prebivalstva mest: B. Golc: Prebivalstvo in dru_ba dolenskih naselij (mag. naloga)

B. Grafenauer: Migracije v jugoslovanskih de_elah

Priseljevanje novih migrantov je bilo odvisno od varnosti in gospodarske zmožnosti tega prostora. L.1500, ko izumrejo Goriški grofje (Leonard), nastopi spor zaradi posesti. Tedaj Hb. združio celotno slovensko ozemlje. Zaradi dednih pogodb si Hb. lastijo posest Goriških grofov, Benetke pa si to posest lastijo, ker je Goriški grof beneškemu do u prisegel vazalni odnos.

l.1508- pride do vojne, benečani ne dovolijo Maksimiljanu I. priti v Rim na kronanje

l.1516 – konec vojne

l.1521-v Wormsu sprejet mir

l.1528-mir potrjen

Vojna povzroči opustošenje (zahteva finančna sredstva, hkrati so kmetje zaradi vojne onemogočeni in ne morejo trgovati; konec 15.st. se kmečka bremena prelevijo v denarna), močno vpliva na izbruh kmečkega upora l.1515, na trgovino... Po vojni 1516 začne prihajati tok priseljencev, italijanskih trgovcev iz Furlanije, okolice Bergana in Breše in ta pritok sega do srede 16.st., potem pa pride do daljšega zatišja, ker je prišlo do zastojev v (prehodni) trgovini. Trgovina in vlaganje kapitala sta od 1528 do srede 16.st. dosegli relativno velik obseg – trgovci iz razvitejšega sveta povzročijo silovit upor pri domačih trgovcih. Prilagodljiv kapital povzroči udomačitev tujih trgovcev – se pomeščanijo in se stalno naselijo v slovenskem prostoru.

Posamezni trgovci so poleg obvladovanja glavnih trgovskih panog in kopičenja trgovskih kapitalov, najprej se pomeščanijo, hkrati pa kupujejo zemljiško posest in si pridobijo plemiške naslove in mnogi od njih konec 16.st. postanejo rentniki. Do tedaj pa vlagajo denar v fuinarstvo, steklarstvo, mline za papir, valjalnico usnja in jim povečujejo donosnost. Hkrati s razvojem gospodarskih dejavnosti – drvarji, oglarji, vozniki... Razvijajo se tudi drugi aparati: apnice, _agarstvo... V 16.st. nastanejo nove obrti: puškarstvo, kositerska, urarska, pivovarne... V vse te dejavnosti so v glavnem vključeni it. trgovci in it. trgi. Najpomembnejša gospodarska panoga je povezana z Italijani je trgovina z _ivino, mesarstvom in ko_o.

Pri tem se je močno povečala vloga Ptuja (v 16.st. it.kolonija; dobijo jo tudi Ljubljana in Gorica). V teh kolonijah (predvsem Ptuj in Gorica) so it. povsem izrinili domače trgovce (mesta velika od 600 do 2 000 ljudi). Moč tujih trgovcev v 16. in 17.st. je postala prevladujoča v gospodarstvu, vendar je z njimi v ta prostor prihajalo tudi vrsto drugih ljudi (predvsem 17.st.) drugih poklicev: zdravniki, lekarnarji, pravniki, gradbeniki, it.umetniki. Poleg gospodarskega doživljanja tudi kulturni vpliv, ki odseva v vsakdanjem življenju. V družbeni eliti poleg nemščine dobi vlogo tudi italijanščina (od konca 17.st. se prične umikati, v 2.pol.16.st. postane diplomatski jezik francoščina). Italijanski trgovci se ukvarjajo z uvozno in izvozno trgovino, trgovino na debelo, izboljšujejo načine poslovanja, v gospodarske panoge vnašajo nove tehnike (fužinarstvo), v 17.st. dobimo pravno bančništvo. Obvladovanje najdonosnejših gospodarskih panoh s strani Italijanov je sprva imelo negativne posledice → dokler se niso pomeščanili so dobički poslov odhajali v tujino, v 17.st., ko so italijanski prišleki po zmagi konfederalnega absolutizma napolnijo praznino, se poplemenitijo, vendar se še naprej ukvarjajo s trgovino (ne tako kot v 16.st.). Od 17.st. dalje ti dobički ostajajo v domačem prostoru in se investirajo. Beleži se velik kulturni razvoj v slovenskem prostoru, čas baroka, Ljubljana postaja večje in bolj urbanizirano središče.

Primer idrijskega rudnika

Migracije pomenijo tudi govoriti o verski nestrpnosti (Judje, konfederalizem...), sovraštvu, gospodarska zavist, gospodarska zmožnost in nezmožnost, duhovna utesnenost, prebivalstvena stagnacija, prebivalstveni depopulaciji določenih prostorov, kolonizacije, bolj pa se izraža v obliki civilizacijskih svetov.

Od 15. do 18.st. se število prebivalstva na slovenskem podvoji, medtem ko na Ogrskem stagnira. Naraščanje prebivalstva ni šlo na račun naraščanja prebivalstva v mestih, temveč na podeželju. Mesta v 16.st. stagnirajo oz. celo številčno upadajo.

Plemiško vojsko (maloštevilna, nemobilna) je bilo potrebno reformirati. L.1530/31 pride do državnega zbora, kjer sklenejo da črno vojsko reformirajo tako, da vsak gospod med svojimi podložniki določi vsakega 50, 25 moža, ga opremi in od tega dobijo manjše število izurjenih in mobilnih vojakov.

L.1545-1560 posamezni deželni zbori razpravljajo v vojski in oblikujejo se obrambni redi, ki določijo, kako naj se v posamezni deželi vojska uredi. Hkrati se v 2.pol.19.st. posamezne dežele med seboj povežejo → meddeželni zbori, kjer sklepajo o vojski. Vojaški aparat se počasi izoblikuje.

L.1518 ni turških vpadov, ampak Maksimiljan skliče v Innsbrucku vse svoje dežele, kjer se dežele odpovedo financiranju („križarskega pohoda” proti Turkom). Dežele meddeželni zbor zapustijo in se vrnejo čez mesec in predlagajo ureditev obrambe doma. Nastanejo Innsbruški libeli, ki vključujejo tudi obrambni red, (deželo branijo, niso vključevali napada izven ozemlja, razen če se bo vojnega pohoda udeležil sam kralj), ki je v veljavi celo 16.st. V deželi se oblikuje vojaško poveljstvo, v vojsko se kot konjenike vključijo plemstvo ter njihove spremljevalce (glede premoženja). To je bil t.i. prvi poziv, ki je zadeval neposredno plemstvo. V deželi je bil vrhovni glavar, vsako deželo pa so razdelili na četrtine, kjer so bila določena zbirna mesta. Kranjska je imela 5 četrtin: Gorenjska, Dolenjska, Notranjska, Istra, Kras). Vsaka je imela svojega stotnika, kapetana.

Prav tako tudi kmete razdelijo na četrtine (ne na gospodstva). Vsak gospod je moral znotraj svojega gospodstva popisti vse kmete, vsakega (30, 10, 5, 3) moža.

S tem so lahko v celi notranji avstriji v 16.st. zbrali 28 000 mož (vsak 10). Razdelijo jih po decimalnem sistemu. Vsakemu kmetu pripišejo orožje, ki so ga hranili v gradu. Ustanovijo se deželnoknežje orožarne (npr. Ljubljana, Celje, Ptuj, Maribor, Gradec, Celovec).

Sčasoma, ko se na hrvaškem gradi obrambni sistem, se davke vlaga v utrdbeni sistem in posamezne dežele vzdržujejo nekaj utrdb in vojakov. Znotraj dežel pa imajo še vedno možnost na poziv zgraditi vojsko.

Zato Turki v velikem številu ne morejo več priti na slovensko. Obrambni zid je vedno močnejši in pri nas se prične vpoklicevat le 30 moža. Ko vidijo, da 500 mož zadostuje za obrambo nekega področja, se slovenske dežele v 2.pol. 15. (?)st. odločijo, da kmetov ne bodo vpoklicevali, temveč bodo ti plačevali davke, s katerimi bi najemali najemnike. Tuji najemniki → slabe izkušnje, zato želijo domače ljudi.

V 2.pol.16.st. se ne sklicuje več, razen v primeru možnih vpadov vsakega 30 moža, ki so ga že prej spremenili v specialnega vojaka. Dežele raje plačujejo, kot da so v stalni pripravljenosti. Nastanejo profesionalni oddelki vojske, ki so stalno pripravljene.

Pešadija dobi prednost pred konjenico predvsem v velikih bitkah. Z razvojem puške, muškete se razvije tudi pešadija. Vojska se razgradi, razsloji in najemniki dobijo določeno težo. V vojsko vstopi tudi pešadija. Najemniški vojaki v deželah, ki so jih najele povzročajo probleme, zato se najema predvsem domače vojake. → črna vojska

Ob koncu ? st. se uveljavi vsak trideseti mož, vendar pa sčasoma ti le prispevajo denar za najem domačih vojakov.

Plemiška konjenica glede na imetje ostane. Vendar tudidel konjenikov, plemičev stopa v najem, da bodo v stalni pripravljenosti. Najemanje domačih najemnikov je bila tudi teorija MacIavelija(?).

1518 je sprejet Insbruški obrambni red, kasneje pa pride v deželne ročine.

V 16.st. (oz. že v 15.) se razvije pomembna obveščevalna služba. Ta se organizira zaradi turških vpadov. Sestavljena je bila iz dveh delov:

- Signalna organizacija
- Obveščevalci.

Delovati je morala neprekinjeno, biti verodostojen, pravočasna in centralizirana. Najprej jo razvijejo Benetke, drug center močne obveščevalne službe je Dubrovnik ter v J Italiji(?), četrti na Ogrskem. Obveščevalci so bili diplomati, trgovci, duhovniki, pustolovci. Na drugi strani imajo tudi Turki svoje obveščevalce.

Ljubljanski škof Krištof Ravbar je imel svojo obveščevalno službo razpredeno na Hrvaškem in v Bosni. Pravi, da je celo pomembnejša od vojske. Vojaška služba je bila po 1522 (Ferdinand) sistematično organizirana. Ferdinand jo izgrajuje v širok sistem. Obveščevalci v samem turškem imperiju so bili dveh vrst:

- tisti, ki to delajo iz zavezanosti krščanstvu, bogati ljudje, trgovci, podpisujejo se s psevdonimi (imeni svetnikov), ne delajo za denar
- obveščevalci na nižji ravni, ki delajo za denar

Od l.1522 so bile oblikovane smeri vojaške pošte (od hrvaške meje (ničija zemlja) naprej). Gre za predhodnico pravi pošti (1584(?)). Cito (hitro) – gre za pošto, na kateri piše naslovnik, vest, ura in datum in kdo je zapisal vest oz. preko katerega je prišla.

Informacije se pridobiva tudi z ugrabljanjem in pridobivanjem agentov. Če je pot oz. vest povzročila nevarnost, so vest dali v javnost s pomočjo signalne organizacije (garmade). To so lahko povzročili že vojaški poveljniki ali pa celo že s hrvaške strani. Sistemi se povežejo in npr. Kranjska je bila lahko v treh urah že vsa obveščena.

L.1522 je država te točke določila in organizirala, posamezne vasi pa so na mikroravni organizirale svoj sistem:

- 1.strel – turška vojska ob hrvaški vojski
- 2.strel – turška vojska prestopila mejo...

Ta obveščevalni sistem je bil del vojaške organizacije. Sčasoma je izgubil svojo funkcijo, potem pa se ta obnovi. 1673 so ga zaradi možnosti vpadov želeli obnoviti. V ta vojaški sistem so poleg orožarn, decimalne vojske, obveščevalnega sistema, v ljudsko obrambo sodili tudi tabori. Ta naziv je znan po raznih delih Evrope. Na slovenskem ta beseda označuje zidano ali naravno kmečko utrdbo, ki je služila za varovanje kmečkega prebivalstva in se razvije zaradi turških nevarnosti. Prvi omenjen tabor je iz l. 1476. Od tega leta dalje sledi izgradnja taborov, ki traja do konca 16.st. Postavljeni so bili na krajih primernih za obrambo (blizu vasi, cerkev), lahko so imeli več stolpov, imajo obzidje ali pa so obdani s palisadami. Namesto njih so kmetje uporabljali podzemeljske votline(?). Iz njih so lahko nastajale močne utrdbe. Na celotnem ozemlju je bilo ok.350 taborov (na dan. 250). Imeli so položaj utrjenih objektov.

Vladar ni nikoli popuščal – vedno je bil načelnik vojske, odgovoren je bil za vse trdnjave, ustanovil je vse orožarne. Podrejene so mu bile trdnjave in orožje. O vojaških zadevah kot namestnik vladarja se kmetje hkrati obrnejo na deželnega vladarja in vicedoma ali lahko zidajo tabore ali ne. Tabor je imel vojaško funkcijo.

Turški vpadi vplivajo na slovensko področje posredno in neposredno. Delimo jih na več obdobj. V 14.st. zavzamejo

cel Balkan (Srbija, Bosna...) in meja se močno približa našemu področju.

- 1408-1415 prvo obdobje v katerem turški napadalci pridejo do Kranjske in Ljubljane ter Štajerske, čeprav je bil glavni namen napadalcev zasesti Ogrsko in Hrvaško. Prvi vpad je namenjen na Hrvaško, drugi vpad pa je namenjen na Štajersko. Globoko sta se zarezala v zavest krščanskega prebivalstva → prvič se srečajo z drugačnimi napadalci in ti so delovali uničujoče(?).
- Po 1415 za 50 let napadi prenehajo (notranje razmere v sami Turčiji, želijo si podrediti Srbijo in Bosno, Celjski grofje so sorodstveno povezani s srbskim despotom, kjer je ena od sester bila poročena na turški dvor → te zveze so preprečevale večje vpadе v ta prostor). Po smrti zadnjega Celjana 1456 in zlasti po smrti in podreditvi Albanije in po padcu Bosne se je turška meja slovenskemu prostoru približala na nekaj dni ježe.
- Od 1469 do l.1483 je drugo obdobje turških vpadov. Najhujše obdobje po posledicah, turški napadalci so plenili po vsem slovenskem ozemlju. Namen turških napadalcev je bil opleniti tuje pokrajine, opustošiti dežele in uničiti njene obrambne sposobnosti. Taka dežela naj bi postala lahek plen osmanske politike. Krajši turški vpadi so prizadeli posamezne vasi. Daljši turški vpadi pa so lahko trajali tudi mesec, to pa so bili predvsem roparski napadi. L.1473, 76, 80, 83 so oropali vse tri slovenske dežele. Večkrat so prodrli v Istro in preko Soče v Furlanijo.
- 1483 do 1499 – po svoji intenzivnosti manjše, na prestolu pride do zamenjave (Mohamed II. Osvajalec), Matija Korvin sklene l.1483 prvo premirje s Turki in velikih turških vpadov ni bilo. Manjši turški vpadi so stvar premirij. V tem času izpostavljena J področja, Dolenjska, Notranjska. Izbruhnila je vojna med Beneško republiko in Osmanskim cesarstvom, prišlo je do prve očitne prevare med kristjani. Maksimiljan omogoči (Gorica) turški vojski prihod v Italijo, na beneško ozemlje. L.1499 je zadnji večji vpad na to področje – oropajo celo Furlanijo. S tem se je prenehalo obdobje velikih vojn za slovensko področje. Zaključilo se je zadnje obdobje vojaških nadlog. Po 1500 slovensko področje ne doživlja veliko vojaških nadlog, vendar turški vpadi ne prenehajo. Hrvaška pa je v tem času tarča sistematičnih turških pustošenj.
- Četrto obdobje traja od 1520 do 1532, sodi v čas velikih osvajalnih vojn Sulejmana I., ki je potisnil mejo proti Z in v ta čas sodijo tudi spopadi za protekcijo po Panonski nižini → kopenska vojska prodira po plodni ravnici. Turki dvakrat želijo na Dunaj. Turške vpadе iz Bosne v slovenske dežele naj bi preprečile zbiranje vojaške sile na slovenskem območju, ki bi lahko Dunaju priskočila na pomoč. Turški vpadi po obsegu niso tako veliki kot v 15.st., vendar pa so veliko bolj pogosti (Bela Krajina, Kras, Istra, Dolenjska). Turki redno vpadajo, vendar manjših vpadov ne registriramo – bolj roparski kot vojaški napadi. Razen 1528 → velik vpad na Kranjsko (vsi ostali napadi pa so manjši, namenjeni obmejnemu prebivalstvu) → na slovenskem ozemlju prvič tri dežele oblikujejo vojaško silo, ki Kranjski priskoči na pomoč. To obdobje se konča s l.1532, ko ostrino napadov doživi zlasti Štajerska, ko se glavnina turške vojske iz Kiseka vrača preko štajerskega ozemlja. Štajerska in velik del Kranjske je oropan. V tem času je propadlo ogrsko kraljestvo (Jagelonški kralj umre), postane turški pašaluk. Dvakrat skušajo osvojiti Dunaj in z „Malo vojno“ skušajo ??????
- 1536-1560 – turški vpadi so podobni predhodnim, bili so majhni in redki. Kljub silovitemu pritisku na Hrvaško pa so bili turški vpadi redkejši in so se verjetno končali na slovenskem ozemlju 1560 (kar je pod Hb.) Hrvaško ozemlje pa je bilo do konca 16.st. izpostavljeno turškim vpadom in izgubljajo ozemlje. Turška meja se nam približa na 15 km. O hrvaškem ozemlju govorimo kot o kraljevini ostankov. V tem obdobju je bila na hrvaškem postavljena vse trdnejša vojaška pokrajina, oblikuje se vojna krajina (priključi se hrvaška vojna(?) in obmorska krajina) s središčem v Karlovcu (sedež generala za vso vojno krajino) in od Save do Drave je bila slovanska vojna krajina.
- Po letu 1560 spomin na turške vpadе ostane, obstaja nenehna nevarnost. Po l.1560 nenehno beležimo opozorila oveščevalne službe, da bodo turški vpadi, strah pred vpadi ni prenehal.

Zadnja četrtina 16.st. → začnejo se vpadi v Prekmurje in ti potekajo v skladu s približevanjem meje Prekmurju. V 16.st. (od 1578 do 1684) je bila turška meja pomaknjena za 160 km, l. 1600(?) pa le še za 40 km. Intenzivnost teh vpadov ni vedno enaka, nekaj vpadov seže tudi na Štajersko. L.1600 Turki zavzamejo pomembno utrdbo – Kanižo. Največkrat v 1.pol.17.st. oblegajo Lendavo, vendar je ne zasedejo. V Prekmurju se ne oblikuje vojna krajina (pas nikogaršnjega ozemlja z vojaškimi postojankami), vendar nastanejo manjše utrdbe, ki omogočajo

Turki zasedejo to področje, vendar pa tudi sami ne morejo uspešno preprečiti turških vpadov.(?) Vzpostavi se dvojna oblast v Prekmurju → kmetje morajo plačevati dajatve tudi Turškim županom v Kaniži (Turki si ozemlje teritorialno razdelijo, kljub temu, da ga ne zasedejo). Dvojna oblast traja do 1654(?). Krščanski lastniki svoje dajatve prepolvijo. Do srede 17.st. ozemlje pristane na to svojevrstno glavarino. Zaradi tega je Prekmursko ozemlje v odnosu do Štajerske in Kranjske v kulturnem in gospodarskem smislu izredno zaostalo.

Dolgotrajno obdobje turških vpadov 1408-1684 → obdobje močno vpliva na socialno in demografsko podobo na slovenskem (migracije, opustelost...). V notranji Avstriji se vzporedno s tem izoblikuje vojaška in vojna organizacija, razvije se vojska. Izoblikuje se reklo: Bolje se je boriti na tujem kot doma. V notranji Avstriji na svoja pleča

prevzamejo finančno breme in financirajo obrambo Hrvaške. ???

ki ji v notranji avstriji uspe vzpostaviti tako obrambo, da vpadov po 1560 skoraj ni več. Ta vojaška organizacija pa se počasi ??? od oblikovanja ?? črne vojske (vojska, v primeru netarnosti vključevala v boj vse za vojsko sposobno prebivalstvo) do izoblikovanih vojaških oddelkov, ki so spretnejši, izurjenejši...

V 15.st. je tudi vojska klasična – omejena na plemiško vojsko (konjenik s spremljevalci).

Črna vojska – na posestvu enega gospoda vse za boj sposobno prebivalstvo (od 16 do 70 (60) leta). Ta vojaška obveznost je lepo razpisana v razpravah Machiavellia.(?)

V 1.pol.15.st. je črna vojska omejena na posestvo enega gospoda. V primeru nevtralnosti na posestvo gospoda mu morajo iti pomagat vsi kmetje. Vojska je neizurjena, na kmečkih poljih ni delavne sile → zato kratkotrajna uspešnost. Vojne navadno trajajo od sv. ??? do sv.? (je toplo, dovolj hrane, lahko se veliko uniči napa(?)=)

Ob koncu 16.st. se turški pritisk usmeri na Ogrsko, trgovina je zatrta, pride do obračuna s protestanti, nekaj italijanskih družin se poplemeniti, nekaj jih izumre in mesta doživljajo upad. Na podeželju pa število prebivalstva narašča. Od konca 15.st.dalje se poenoti podložniški sloj, začne se notranje razslojevati. Sprememba v denarno dajatev je kmetu omogočala mobilnost, pojavi se želja po dednih kmetijah, nastane sloj gostačev in kajzarjev (manj premožnejšega sloja). Kasneje se premoženjsko okrepijo zlasti na področju Ljubljane in Gorenjske. V 16.st. (do 3.desetletja 17.st.) pride do zadnjih kolonizacij prebivalstva – rovtarska kolonizacija. Nastaja s krčenjem gozda, zajema Z dele Sevske in Poljske doline, poteka na ozemlju med Trnovskim gozdom, Idrijo in ??področjem. V 16.st. pride do nove kolonizacije na Kočevskem. ?? je pomenila določeno gospodarsko napredovanje (povečevanje blagostanja) – odvisno od mobilnosti kmeta. Rast prebivalstva je ponujala več delovnih rok kot je bilo potrebno. Nastaja širok krog kajzarstva in gostaštva. Migracijski procesi na podeželju so omejeni na lokalno območje, zato lahko govorimo o dnevnih migracijah (ne gre za preselitev, temveč le obvladovanje nekega območja).

Na slovenskem etničnem prostoru je bila družba (99% ljudi)kljub temu statična, neprehodna in tak prostor je v 300 letih le 2× resnično ogrožen:

- Z meja, avstrijsko beneška vojna (1516-1517)
- Na SV v Prekmurju turški vpadi

Samo jedro prostora ni nikoli ogroženo, prizanešeno mu je bilo tudi z vojnimi nadlogami. To ozemlje je bilo v zatišju, vendar pa je bilo tudi v gospodarskem zatišju (kljub zgoraj povedanemu, v primerjavi z Z).

V 18.st. se razvije ??? → država se vtika v gospodarstvo, povečuje številčnost prebivalstva, razvije se statistika, država skuša gospodarsko ovrednotiti prostor. Kolikor je bilo v 16. in 17.st. odprtosti za iskanje novih prostorov in znajdlivosti vezana na it.???

po en goldinar od vsakega dema (eno ognjišče), dolžni so dajati desetino in tako v zvezi s vojaškimi dolžnostmi. Imeli so boljši položaj od kmetov, niso pa svobodni (le privilegirani podložniki).

KMEČKE UPORE SE SAMA NAUČI!!!

Uskoki so zadušili vse kmečke upore. Na slovenskem ozemlju Uskoki strjeno živijo v Žumberaku (v 16.in 17.st. del vojne krajine), po hribih Gorjancev, po obkolpskih vaseh v Beli Krajini. Dokler jim niso določili posestva so se svobodno premikali po prostoru (ukvarjajo se s pastirstvom), nato jih določijo v Žumberak in Belo Krajino. Ok.1.1551 je bilo v (po popisu po vojvodinah) ok 5 000.

Podobno kot na Kranjskem se dogaja tudi na Štajerskem. Uskoki prihajajo posamično in v večjih skupinah. Naselitve po obsegu niso bile tako številčne. Štajerci Uskokom niso zaupali, zato se je odnos do Uskokov kazal v drugačni obliki in v 1.pol.16.st. ni dopuščal tako strjene naselitve kot na Kranjskem. V16.(?)st. so v Veržeju, Ptuj...

Oblikovanje javnega mnenja z mediji

Z mandatnimi sporočili skuša država apelirati na vse sloje (ogroženost vseh slojev), da prispevajo za obrambo. Oblast ničesar ni prepuščala slučajnosti. Na ljudi je apelirala s procesi, molitvami, prepovedjo veseljačenj... v času napadov. Od 16.st. dalje se pojavlja pojem domovine. Ljudje se začnejo zavedati ne le kraja, temveč tudi prostora v katerem živijo. Oblast stalno opozarja, da je treba zaščititi domovino. S patenti, javnimi razglasi (s prižnic, javnih trgov...) - ne izvemo veliko o sovražniku, več pa izvemo o podobi nasprotnika v tiskih (poleg knjig so imeli veliko vlogo letaki – Novice), ki so bili med prebivalstvom veliko bolj razširjene. Prodajale so se tudi na trgu, širijo se od ust do ust... Prevladujoča tema v teh tiskih je bilo versko vprašanje v 16.st. V zvezi s verskim vprašanjem so se Turki omenjali le v povezavi s versko moralnim-sistemom. Turki so šiba božja, protestanti trdijo, da gre za kaznovanje cerkvenih napak, papežniki pa so jih imeli za kaznen za luterantstvo). Druga pomembna tema v tiskih pa je bilo samo turško vprašanje –

če se v tiskanih tekstih pojavljajo kot predmet, ki ga ena stran očita drugi, v letakih pa sta si tabora v zvezi z rešitvijo turškega vprašanja enotna. Močno versko ozadje v teh tiskih ni bilo povezano konfensionalno, temveč se pojavi nek enoten koncept, ki služi ohranjanju pozicije oblasti do podložnika. Z željo, da bi se tiski bolje prodajali, pa so ti anonimni pisci „resnične“ vesti prirejali, jih opremili s pretiravanji ali pa si izmišljali zgodbe.

Uveljavitev tiska ni pomenila le večjo možnost verodostojnosti, temveč tudi večjo možnost preprečljivega prenašanja. Vloga kapitala je bila povsem usklajena z deželno knežjimi interesi. Vsebina tiskov je bila tako naravnana, da so ob porazih/zmagah v bojih dosegli isti namen. Ob porazih so Turke prikazali kot sadistične roparje brez usmiljenja, ki pomenijo le uničenje, smrt in večno suženjstvo. Vloga vesti je bila, da se s plastičnim opisovanjem opredeljuje nasprotnika, želi se ustvariti zaupanje v vojsko. Tiskane vesti so se med ljudmi širile večinoma ustno. Pri tem ima glavno vlogo posrednika prižnica. Tedaj pa se širijo tudi druge vsebine; pridige, molitve, pesmi → v kolikor so se pri nas ohranile, gre zasluga protestantom in njihovi zavezanosti uporabi tiska. Pridig je več objavljenih v tujini, nanašale pa so se na turške vpade. V 16.st. se pridige ohranjajo zaradi protestantov. Ohranjene pesmi in pridige večinoma niso izvirne. Protestanski tiski se objavljajo. Protiturško razpoloženje se je pri nas uveljavilo konec 15.st., ko cerkev še ni bila razdeljena. Izključevanje, ki se pojavi v 16.st. ni imelo pri nas nobenega pomena. Odpor proti Turkom se je izoblikoval v katoliški srednini. Protestantizem na večino prebivalstva le še vzdržuje odpor. Šlo je za ohranjanje, prenašanje tega klišeja in ogroženost pred Turki je konfensionalno sprta tabora povezovala. Tako se je tudi vojaška pripravljenost protestanskega plemstva proti Turkom usklajevala in uskladila pod vodstvom katoliškega plemstva (Wirttemberg, Wilimberg – ločitev pokrajine od mesta). Razkol najprej zajame meščane, nato pa se jim počasi priključuje plemstvo. Na slovenskem se protestantizem širi med plemstvom od 40.let 16.st. Sčasoma postanejo (večina plemstva) protestanti, deželni knez pa ostane katolik. Usklajevanje finančnih interesov (stanovsko-monarhični dualizem), manevrirni prostor deželnih stanov za izsiljevanje je manjši → privilegije jim vladar dovoli, vendar jim jih ne podpiše. Protestanti imajo v 16.st. v rokah finančne zadeve, vendar davke vedno dovolijo, potrdijo, po Ausburškem(?) deželnem miru niti ne pride do državljanske vojne. Turška nevarnost je tabora povezovala med seboj. Ta politični realizem je deželnemu knezu narekoval, da ne nastopa s silo, plemstvu pa je narekoval, naj se ne upira, naj ne gre predaleč → to je omogočilo 60 let protestantizma na slovenskem ozemlju. Vse oblike, ki ustvarjajo javno mnenje, razpoloženje so ustvarjale med prebivalstvom razpoloženje proti sovražnikom iz JV in ta strah je dobil s strani oblasti kontrolirano, usmerjeno obliko. Oblast z mehanizmi obrambe skuša nevtralizirati ali pa povečevati strah pred Turki. V 16.st. se je zaradi turške nevarnosti, načrtovanega odpora in strahu izoblikovala izrazito negativna podoba o Turkih, ki se je ohranila dolga stoletja.

V zvezi s turškimi vpadi, vojnimi stanji, nenehno nevarnostjo se pri nas razvije določena mitologija. Čas turških vpadov je tudi čas prihoda iz srednjega v zgodnji novi vek, Nastati prično nove verske, pravne reforme, začno se kazati neke osnove skupne zavesti. Na nivoju razvitega sveta razumnikov v 16.st. se začne razvijati tudi misel o večji osvoboditvi izpod cerkve na eni strani, na drugi strani pa prihaja do razprav o univerzalni monarhiji. Vendar se vladarji niso mogli zediniti, kdo bo na njenem čelu. Misel o svetovnem cesarstvu se enači s mislijo o svetovnem miru. Te misli so v sebi skrivale mnogo različnih hotenj. Veliko bolj kot teoretični konstrukti je vladarje okupiral realen svet nenehnih vojn. V času, ko se je spremenilo orožje, način bojevanja, število vojakov se je podeseterilo → vojske postanejo večje in veliko bolj uničujoče. Posebej poudarjen pomen je dobila misel rimskega misleca Vigecija (iz 5.st.): Če želiš mir, se pripravljaj na vojno. Misel na vojno je med vsemi zelo prisotna.

Če so ljudje v srednjem veku sprejeli zaščito svojega gospoda so si omogočili ohranitev. Ko pa vojna dobi večje razsežnosti, sprejetje zaščite ni bilo dovolj → moral si biti oborožen. Človeška bit je postala oborožena bit (T. Kops opredeli človeka in njegov značaj → človek je po svojem značaju volk, nenehno lačen, nasilen, v pozoru na plen). Na prehodu iz srednjega v novi vek se je pričelo razpravljati o univerzalni monarhiji. Do njene realizacije pa ni mogoče priti. V 16.st. naj bi z evropsko koalicijo izrinili Turke z Balkana, vendar do tega ravno zaradi nezaupanja med državami ni prišlo. Realnost v zgodnjem novem veku zaznamuje verske vojne, nasilne vojne... Novoveške države volčjo naravo posameznika postavijo v širši okvir. Vojska z urjenjem ljudi prepriča, da pristane na ubijanje. Za tako početje pa mu da vzrok in opravičilo. Zato je bilo potrebno vojno posvetiti in človekovo dejanje opravičiti s svetimi opravili (obredna opravila: pozdrav zastavi, posvetitev orožja, blagoslov vojakov, parade, spominski pohodi, govori o žrtvovanju za domovino...). Ubijanje v taki posvetitveni aktivnosti dobi pomen plemenite borbe, izražene v ekstremni obliki grozljivih masakrov, mučenje vojakov, neosebni odstranitvi sovražnika... Da uspe človeku za to dati opravičilo, ni dovolj le opraviti posvetitvene rituale, ampak je potrebno tudi nasprotnika satanizirati (dehumanizirati). To se je v Z Evropi kazalo v verskem razkolu, ko se je enačilo papežnike in Turke.

Zato uspeh vojn v 16.st. ni bil v tem, da je prihajalo do konca in spoznanja o krutosti le-te oz. ničevosti zmage oz. jalavosti poraza, ampak da so v spominu ljudi ohranile mistično vsebino, da je dala udležencem odpustek, potomcem pa pogoje za mitizacijo in nadaljevanje. V 16., 17. in 18.st. je objavljeno že ogromno pogodb pogajanj, vendar kažejo, da niso imele trajnejše veljave. Vsaka država še ne gleda na mirovne sklepe ob prvi priliki kršila pogodbo. Vzroke za vojno ni težko najti. Bistvena pa je bila sakralizacija vojne in dehumanizacija človeka. V času, ko so se na slovenskem pojavljali Turki, lahko dogajanje na Z zamejimo z vojaškimi dogodki:

- 1.1453 konec 100-letne vojne, na Balkanu pade Konstantinopl (začetek vpadov na slovensko ozemlje)

- konec 17.st.(?)
- 1701 na Z začetek vojne za špansko nasledstvo
- 1683 vojna pri Dunaju (mir v Sremskih Karlovcih)

Zahodne evropske države so v tem času močno razprle gospodarski interes na drugih celinah, v medsebojnih vojnah pa so si skušali zagotoviti mesto hemogena:

- nenehne vojne za Italijo (Francija in Habsburžani)
- verske vojne (od 30. Let 16.st do srede 17.st.)

V tem obdobju se pojavijo nove vojaške taktike, boljše strelno orožje, podaljšajo se obleganja, vojaški pohodi in operacije so temeljiteje – uničevanje je s srednjim vekom primerljivo le s velikimi kužnimi epidemijami (te se pojavljajo tudi v 16. in 17.st.).

Vojne in vojske so med civilnim prebivalstvom najbolj prizadele kmečko prebivalstvo (najštevilčnejši, najbolj ranljivi (številni davki – zelo obremenjeno, najdostopnejša). Višji sloji (plemstvo, fevdalci) imajo do kmetov žaljiv odnos, kmete pa prezira tudi mestno prebivalstvo. Hvalnice kmetom so zelo redke. Na kmeta prezirljivo gledajo tudi najemniški vojaki (čeprav so sami iz tega sloja). V času pomankanja (ko najemniki ne dobijo plač pravočasno) najemniki pogosto zavidajo kmetom njihove zaloge in povzročajo več škode kot Turki. Najmanj, kar kmeta prizadane je rekrutacija v mimoidočo vojsko ali pa plačevanje branšatna(?)–požigalniški davek. Kmetu je največkrat preostal le beg. V času velikih in dolgih obleganj so kmetje v njihovi okolici zelo prizadeti (Dunaj, vojaški pohodi, obleganje Siska, obleganje Gradiške(?)...). Italijanski zgodovinar l.1553(?) pravi:„ V vojnah v Italiji ni videl nič drugega kot prizore raznih klanj...).

Verske vojne, ki v 2.pol.16.st dobijo verski značaj so v ubijanju enako temeljite kot vojne, ki nastanejo iz drugih razlogov (protestantski zločini nad prebivalstvom). Čete najemniških vojakov:

- španski, italijanski, drancoski, švicarski, nemški katoliki
- francoski, nemški, angleški, švicarski protestantski vojaki

Teh najemniških vojska ni omejevalo nikakršno pravo. Pobiti nedolžne je bilo povsem zakonito, če to pripomore k zmagi. Vojno pravo ni imelo nobene veljave.

Poleg vojn pa strah podeželjskega prebivalstva povzročajo tudi številni potepuhi, berači, odpuščeni najemniki, ki so bili z nasiljem pripravljeni pridobiti si premoženje. Sodobniki, ki so bili priče tega vojaškega divjanja, so dobili vtis o nenehnem oboroženem nasilju. Nasilje in nasilna smrt sta dobila mesto v vsakdanjem življenju. To se je izražalo v makabristični(?) igografiji(?), v katerih se je izražala predvsem nasilna smrt (Triumf smrti – Valvazorjevo delo iz 1882, Prizorišče človekove smrti (100 bakrorezov); kažejo na različne oblike grozovite smrti). Znotraj tega obdobja je bilo celo vrsto likovnih del, gledaliških smrti..., ki govorijo o oblasti in nasilju (Shakespeare).

V 16. In 17. St. so se vršile do skrajnosti brutalne javne usmrtnice (sežig čarovnic...). Obsedenost s smrtjo v 16. In 17. St, ki ni govorila toliko o strahu pred njo, ni poznala nobene meje v opisu, pretiravanju z njo. Zdi se, da je v Z Evropa v 15. In 16.st, v času nenehnih vojn (in markantilistične ikenografije) prišlo do poudarjanja življenja.

Zapisi najemniškega vojaka iz 30 letne vojne je preživel 20 let (piše o obleganjih, prehranjevanju, številu žena, številu otrok, o mrtvih otrocih, o ranah...) → ljudje so bili nasičeni s smrtjo.

Katoliško in protestantsko Evropo na drugi strani pa vznemirja strah pred Turki. Ta je razprostrla svoj imperij čez 3 kontinente. Z meja cesarstva od konca 16.st.(?) poteka od Olravca do Budima na S. Skoraj 300 let so odnose opredeljevale vojne. Muslimanski napadalci so bili pri osvajanju prav tako temeljiti kot na Z. Kruta ubijanja so bila opozorilo, da nepokorjene čaka ista usoda (po poročilih naj bi na Ogrskem pobili 80 000 ujetnikov). Poročila so oblikovala podoba Turkov v očeh ljudi. Ta negativna podoba Turkov se zelo tipizira. Propagandna pretiravanja so v delu the ozemelj odslikavala resničnost. V Evropi se poleg turškega strahu javi tudi turško upanje – klic po turškem gospostvu (ker so bili Turki daleč) s strani protestantov v času najmočnejše protireformacije.

O turkih se je izoblikovala sovražna podoba, ki jo najbolj forsirajo tisti, ki ustvarjajo javno mnenje (družbena elita) – cerkveni, intelektualni in fevdalni krogi. Spirala zla zgodnje novoveških vojn je svoj višek dosegla s 30 letno vojno in s turškimi vojnami.

V 17.st. naj bi v Evropi padlo 2 milijona prebivalcev (2x več je bil cevilnega prebivalstva). Vojskovanje je bilo po obsegu in tehniki neprimerljivo s vojskovanjem v srednjem veku. Slovenske dežele so v tem času z vojnami le malo prizadete:

- 2.pol.15 st. – plemiške fajde
- 2.pol.15 st. – turški vpadi

V 16., 17. in 18.st. so vojne le na obrobju. Vojne, ki prizadanejo JV in Z Evropo slovenskih dežel ne doseže. Vendar pa je bilo ob meji prizadetih ljudi, tako kot tam, kjer je bilo vojn v izobilju. Pri nas je bila --?—učinkovito predstavljena v upodobitvi Mrtvaškega plesa (enakost smrti – 1495(?)) in konec 17.st. Valvazorjevega Mrtvaškega plemstva (o minljivosti – 1683), drugače pa niso predstavljena v takšni meri.

Turke predstavlja kot sovražnika. Ti so vznemirjali Prekmurje in Notranje avstrijske dežele. Nevarnost je stalno prisotna:

- pusta ozemlja

- migracijski premiki
- podobo sovražnika so posebljali Turki.

Vsebina poročil je realnost mešala s fikcijo. Vendar pa je bila prizadetost večinskega podložniškega prebivalstva neprenehna. V odnosu do krivovercev so potrjevali lastne vrednote. Dežele so se med seboj povezovale → turška nevarnost ob hkratni propagandi omogoči nastanek in ustalitev pojma domovine.

V 16.st. se prostor naponi s čustveno vsebino in pridemo do pojma domovine. Ta pojem je potrdil oblikovanje --?— slovenskega prebivalstva, skupaj z njo pa je nastala zaključena narodna enota Slovencev, ki se je zavedala svoje samobitnosti. Od 16.st. dalje lahko govorimo o Slovencih kot o narodu. Dana je bila tista osnova, ki je kasneje omogočila preseči deželno in oblikovati zgodovinsko zavest.

Primož Trubar(!) – njegove sočasne namere so bile usmerjene s prevodom Sv.pisma okrepiti pravo vero. Trubar se je z zavrnitvijo prvotne misli Pavla Verderja (biblijo je treba prenesti v nek, vsem slovanom skupen jezik) odločil za domači, slovenski jezik in z normativnim zapisom preprečil narodovo smrt na duhovni ravni.

V oblikovanju slovenske narodne skupnosti kot političnega telesa so v 19.st. tudi pri nas upirali pogled v lastno preteklost in s tem skušali najti osebnostno jedro, ki ima zgodovinske temelje, dejansko pa pripoveduje resnico čustev, domišljije in želja (političnih). Zgodovina je v 19.st. bila prevedena na simbolno raven, ki je v obliki literarne fikcije upodabljala neko idejo, poslanstvo, ki ga razumska razlaga ne more ogroziti. Zavest o zgodovini, --?—so ponujali v 16.st. epigrafski romantiki, zgodovinopisju in --?—ponujale dovolj stvari, da so v spomin priklicali ali tudi sami ustvarjali zgodbe, ki so bile povezane z resnico.

Nastali so miti, ki so poudarjali lastno samopodobo. V okviru večinskega prebivalstva družba ni bila socialno strukturirana v sloje, ki so prepoznavni po svojih kreativnih vplivih in kažejo svojo politično in duhovno moč. Družba je bila politično poenotena in to večino prebivalstva je predstavljalo tisto maso, ki je ustvarjala zgolj ljudsko kulturo, ne pa tudi politične ideologije.

Turški boji, na katere se sklicujemo in njihova zgodba so bili od tistih, ki so imeli večinsko in politično moč, vendar niso bili istorodni s večinskim prebivalstvom. Družbena elita zgodovino turških bojev ni sprejela v galerijo svoje mitologije (ta je bolj počivala na germanski tradiciji), tako, da se med večinskim prebivalstvom ta mitologija ni mogla naravno razviti. Ko je v 19.st. družbena elita dobila predznak tujerodnosti (Nemci so bili tujci), slovenska mitologija s tem ni mogla dobiti afirmativnih razsežnosti, saj je zgodovina temelj, ki pripada obema plastema.

Slovinci imamo pri oblikovanju mitologije določene težave – razvila se mitologija junakov, ki niso bili pravi junaki. Ker nismo imeli velikih vojskovodij in politikov, se niso mogla uveljaviti načela romantičnega zgodovinopisja (povzdigovanje realnih zgodovinskih oseb v kulturne junake, heroje, vzornike), na drugi strani pa so imeli slovenski mitološki junaki samo nekatere lastnosti, ki so značilne za mitološke junake (telesna moč, mladost, lepota, pogum, zvestoba, zvižanost, boj do smrti z nasprotnikom, higienična smrt nasprotnika).

O herojih junakov govori knjiga T. Carlyle: O herojih (iz 19.st – govori o času ko so herojski miti nastajali).

Prvi od junakov slovenske mitologije je Kralj Matjaž, ki naj bi po mnenju nekaterih imel izvor v realni zgodovinski osebi (ali slovenski kmet Matjaž, ki je padel v boju proti Turkom ali Matija Korvin) je kot mit problematičen. V 15. In 16.st. ljudstvu kot odrešenik Jezus ni bil dovolj, zato so si izbrali kralja Matjaža, ki naj bi jih rešil. Gre za zgodbo človeka, ki nima kraljevine ne države; ljudstvo, ki polaga upe v tega kralja, ne more ustvariti države. Začarani krog povzroča pasivnost, ljudstvo prenaša upe izven sebe, samo pa se ni sposobno prebuditi. Mit o Kralju Matjažu je antimit, ki ne spodbuja k aktivnosti in daje možnost ampak spodbuja k poslušnosti.

Mit Peter Klepec je priredba pesmi o Pegamu in Lambrehtu (plebejska pesem). Bog usliši Petra Klepca in mu da moč, ki jo pokaže sorodnikom. S tem pa moč seže tudi do cesarja. Zgodba problematizira glavnega junaka s tem, da želi pokazati moč sovrstnikom, ne pa tujcu. Prepričuje samega sebe (narod) o svoji moči, vendar jo lahko dokazuje le kot zvest cesarjev podložnik. Ne služi mu za afirmacijo narodne zavesti.

Mit o Martinu Krpanu je zrasel iz literarne fikcije. Je mešanica različnih zgodb. Fran Levstik je v skladu s svojim kulturnopolitičnim programom ustvaril mit, s katerim se je preprost človek lahko identificiral. Tako je postal glavni junak slovenske mitologije. Krpan si po opravitvi svoje naloge za nagrado izbere tisto, kar je prepovedano. Krpan je zvest podložnik (če ga ta pokliče v boj), drugače pa vedno goljufa. Sledi najbolj elementarni slovenski logiki, ki nima domišljije in ne presežkov. Svet vidi črno belo, velja za karikaturo, ki ne zmore zaobiti pravne države. Krpana na dvoru smatrajo za dvomljivega norca. Slovenski junak Martin Krpan je lik nepravlega junaka, ki je pripravljen ohraniti svoje pasivnosti, ki jo ohrani – vrne se nazaj v svoje zasebno, umaknjeno življenje.

Ti nepravi miti ne kličejo k aktivnosti, temveč k poslušnosti. Miti so vedno imeli izredno močan vpliv na posameznika. Afirmativni miti ne prinesejo nič dobrega, temveč so razlog za manipulacijo s čustvi, ki se kaže z izražanjem nasilja. Mit je lahko strašno opozorilo, ki nastane ob nerefektiranem zgodovinskem spominu.

Tudi miti z nepravimi junaki nosijo temno sporočilo in govorijo o zaprtem svetu, lastni zamozadostnosti, pokornosti, podložništvu. Poslanstvo mitov je tragično poslanstvo in zgodovinarji jih morajo odkriti in oslabiti njihovo moč.

Do bitke pri Sisku pride 1.1593 (konec stoletnega boja za ohranitev Hrvaške → vzpostavi se ravnotežje turško-habsburške meje) in je posledica turškega pritiska na Hrvaško. V tem obdobju se hrvaški teritorij na območju od Save

do morja še zmanjšuje. V turške roke pade območje bihačke krajine. V turške roke pade celo vrsto trdnjav, med njimi tudi Bihač (trdnjave v rokah krajinjskih in štajerskih plemičev). Začne se ustvarjati pritisk na reki Uni, na mest-? --?-. Moti ga trdnjava Sisak (na sotočju Save in Kolpe), ki brani plodno ravnico ob Savi in pot do Zagreba. Pašazgradi majhno trdnjavo Petrinja, kamor naseli vojsko. Z 9 000 vojaki zgradi most čez reko in obkolijo Sisak. Nasproti se jim postavi krščanska vojska (5 000 vojakov iz vojne krajine in kranjskih dežel, zmagajo). Turška vojska se umika preko narasle Kolpe in večina Turkov utone. To je prva bitka na kopnem (prva pomorska sila(?) v kateri so turki poraženi je bitka pri Sepantu-Grčija).

Odmeve te zmage se beleži vse do tega stoletja. Od 1453 opoldnevno zvonjenje kot opozorilo turške prisotnosti. Pojavljanje te zgodbe (bitka pri Sisku) o slovenski historiografiji in med ljudmi.

Oblikovanje in ohranjanje podobe do tujca

Podoba Turkov v kulturi Habsburške monarhije v času od 16. Do 18.st.

Od 15. Do 18.st. je na tem področju potekal zgodovinski konflikt → pripadnost Turkov Islamu. Na Z v tem času potekajo verske vojne. Šele v prvi polovici 18.st. je napetost popustila in posledica mehkejšega odnosa je omogočila kulturne povezave → sprejemanje kulture V prostora na Z.

Vse do 18.st. pa so se kulturni odnosi omejevali le na diplomatske dejavnosti, ki pa so bile le skromne v primerjavi s diplomacijo proti Z. Znotraj tega časovnega okvira so se razvijale predstave o osmanskem cesarstvu – izgrajevala se je podoba o Turkih in spreminjanje le-te lahko razlagamo s dogajanjem v Evropi. Izhodišče za predstavitev podobe Turkov:

- podoba Turka, sovražnika – duhovna podoba, v medijih dobi izraz v obliki turškega zvonjenja, zvoka...
- podoba je bila odvisna od posameznih ljudi, stopnje izobrazbe, socialnega stanu (od tega odvisna tudi sposobnost sprejemanja informacij – duhovščina, izobrazena, politika)...

Podoba je bila odvisna tudi od posredne/neposredne prizadetosti zaradi Turkov (kmetje na Kranjskem in Štajerskem so bolj prizadeti kot kmetje na Tirolskem). V evropski povezavi pa je imelo ustvarjanje širši pomen.

Od konca 17.st. pride do sprememb v misli o orientu zaradi turške odsotnosti. Podobe so dobile novo kulturno in družbeno funkcijo.

Zaradi številoma skromne organiziranosti prebivalstva na the področjih lahko prepoznamo različni podobi, ki jo imajo višji, izobraženi in nižji sloji. Že v 16.st. so si izobraženi sloji v Evropi prizadevali bolje spoznati Islam, Osmansko cesarstvo. V 17.st., v času razsvetljenstva se zanimanje okrepi, v 18.st. (cesarstvo) pa se še potrdi. Prizadevanja po spoznanju tega sveta so se v 16. In 17. St kazala predvsem na jezikovnem, etnološkem, zgodovinskem ... področju.

Nastali so slovarji:

- Megiser: graški historiograf, 1612 izda turško slovnico
- Meninski: prevajalec, vojni svetnik, 1618(?) izdal turško slovnico in slovar turškoperzijskega(?) jezika
- Podesta: italijanski učenjak, predaval --?—

Nastalo je tudi nekaj kronik o osmanskem imperiju – so konec 16.st izdelane na podlagi orientalskih virov (Hieronym Beck, Hans Söwenklau). Naravoslovni interes je v tistem času v Evropo pripeljal številne rastline (žafraan oreh, hiacinta, tulipan...).

Za narodopisna razpravljanja o tem svetu so bila najpomembnejša potovanja. Nastajali so potopisi, v katerih so njih pisci predstavljali svoja potovanja in doživljaje (Radovan Samardžić – izdal knjigo o Z potopiscih v tem obdobju na Balkanu). Možnosti potovati na orent so bile sprva skromne, omejene na poslanska potovanja v njih so bili poleg poslancev in vojakov tudi veliko radovednežev. Te podobe, poročila so nekateri tudi vizualizirali (nastajale so slike hiš, pokrajin...). Nastale so tudi obsežne zbirke knjig, ki so se nato razmnoževale na različne načine, nastalo pa je tudi 15 slik na Štajerskem v 17.st., ki so se ohranile do danes na Ptujskem gradu (?). Te slike imenujemo turkerije. Služile so kot podlaga drugim slikarjem. Tako se je podoba o Turkih prikazovala po tem, kako slikar vidi, si predstavlja, ne pa tako kot je v resnici.